

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Första kammaren.

Nr 15.

Fredagen den 5 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Föredrogs herr *Lindhagens* anhållan att få till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena eller, i händelse av förfall för honom, till hans excellens herr statsministern framställa spörsmål om läget för ögonblicket av folkförbundets rådsfråga och Sveriges ställning till densamma m. m.

Ang.
folkförbundets
rådsfråga
m. m.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén** erhöll ordet och yttrade: I anledning av herr *Lindhagens* interpellation ber jag att få omedelbart ge en kort redogörelse för den däri berörda frågans läge.

Vissa spörsmål rörande Nationernas förbunds råds sammansättning ha vid flera tillfällen varit föremål för förbundets uppmärksamhet. Redan vid första förbundsförsamlingen framställdes förslag från svensk, dansk och norsk sida om en ändring i förbundsaktens artikel 4, avseende att däri införa bestämmelser om ett avlöningssystem eller cirkulationssystem beträffande de icke ständiga rådsmedlemmarna. Vid den andra församlingen år 1921 framställdes av Chiles delegerade förslag om att Spanien och Brasilien skulle erhålla permanent säte i rådet. Detta förslag vann emellertid icke någon allmänna anslutning, utan församlingen antog i stället en ändring i förbundsakten, vilande på samma tankegång som det nordiska förslaget till första förbundsförsamlingen och avseende att möjliggöra införandet av ett cirkulationssystem. Denna ändring av förbundsakten har emellertid ännu icke trätt i kraft på grund därav att ett par råds makter, Frankrike och Spanien, icke ansett sig böra ratificera beslutet. Församlingen har sålunda varje år fått skrida till nytt val av samtliga icke ständiga rådsmedlemmar. Förslaget om permanenta rådsplatser åt Spanien och Brasilien återupprepades vid 1923 års församling men vann icke heller då allmänna anslutning. Församlingen förnyade sitt krav på att ett cirkulations-system skulle komma till stånd. Slutligen har detta sistnämnda krav vid den sista förbundsförsamlingen år 1925 ånyo i en resolution understrukits. I och med att underhandlingar begynt om Tysklands inträde i Nationernas förbund har fråga uppkommit om en därav betingad ändring i förbunds rådets sammansättning. Tyska regeringen vände sig under hösten 1924 till samtliga rådsstater med en förfrågan rörande deras ställning till Tysklands inträde i rådet såsom permanent ledamot. Samtliga i rådet företrädde stater förklarade sig beredda att medverka till att Tyskland vid sitt inträde i förbundet erhåller permanent säte i rådet. Sedan tidpunkten för Tysklands inträde i förbundet ryckt närmare, hava förnyade krav på permanent säte i rådet framställts från Spaniens och Brasiliens sida, varjämte anspråk på dylik plats även framkommit från Polen och Kina. Därvid har påyrkats, att dessa krav skulle behand-

Ang.
folkförbundets
rådsfråga
m. m.
(Forts.)

las vid rådets nu instundande marsmöte och vid den urtima förbunds församling, som sammankallats för behandling av Tysklands ansökan om inträde i Nationernas förbund.

Regeringen delar den mening, som kommit till uttryck inom assembléen senast 1923 och då syntes ha allmän anslutning. En ökning av rådets permanenta medlemmar — utöver vad betingas av stormakters inträde i förbundet — skulle enligt regeringens mening möta de starkaste betänkligheter. Från svensk sida har alltid ansetts, att förbunds församlingens ställning i förhållande till rådet skulle försvagas genom en sådan ökning av rådet. Härtill kommer svårigheten, för att icke säga omöjligheten, att finna någon princip, efter vilken somliga stater skulle erhålla samma förmånsställning som stormakterna och tilldelas ständiga rådsplatser. Det problem i avseende å rådets sammansättning, som man från svensk sida ansett kräva en lösning, rör icke antalet ständiga rådsplatser utan sättet för valet av de icke ständiga medlemmarna. Därest nu påyrkas ett förnyat övervägande angående reglerna för rådets sammansättning, kan regeringen svårigen motsätta sig en sådan utredning. Men densamma bör då avse problemets alla sidor, i synnerhet cirkulationsprincipens tillämpning. Utgångspunkten för varje prövning av frågan om rådets sammansättning bör för övrigt vara uteslutande hänsynen till förbundets intressen, icke hänsynen till enskilda staters särintressen. I varje fall är regeringen av den bestämda uppfattningen, att, därest frågan om reorganisationen av rådet framföres under marsmötet, den bör hänskjutas till en kommande ordinarie assemblée. Frågan kan icke ur förbundets synpunkt anses vara av mer brådskande natur än att tillfälle kan beredas den ordinarie assembléen att noggrant undersöka problemets alla sidor.

Regeringen har i överensstämmelse härmed instruerat Sveriges delegerade att motsätta sig beslut i positiv riktning rörande rådets reorganisation under marsmötet — fränsett upprättandet av en permanent plats åt Tyskland — ävensom att överhuvud ej nu binda sig vid någon viss lösning av detta komplicerade och betydelsefulla spörsmål.

Herr Lindhagen: Jag ber att få tacka utrikesministern för att han funnit tid att i dag före sin avresa till Genève i afton lämna detta meddelande.

Såsom en ursäkt för min interpellation får jag främst framhålla, att jag känner mig i viss mån såsom en av de sista på skansen som försvarare av den gamla parlamentarismen i den anda och mening, som vi uppfattade den i vår brytningstiden. Därför kan jag aldrig undgå att vilja förbehålla den svenska folkrepresentationen något slags meddelaktighet i kännedomen om våra utrikespolitiska angelägenheter och besluten i dylika frågor. Därtill kommer, att det, efter vad jag vet, är många ute i landet, som hava undrat, om det icke skulle kunna lämnas ett mera klart besked i denna fråga än vad som ryktesvis har meddelats i tidningspressen och under enskilda samtal.

För min del har jag trott mig ej kunna gå längre i interpellationen än att fråga, huruvida det vore att emotse ett meddelande enligt § 56 riksdagsordningen, som ju utstakar vissa former för meddelanden från regeringen i utrikespolitiska angelägenheter av större betydelse. Ett dylikt meddelande skall i så fall lämnas i båda kamrarna. Utrikesministern har nu emellertid — och jag tror, att många i landet äro honom tacksamma därför — utan att, såsom jag föreställer mig, föregripa ett dylikt meddelande om resultatet vid råds-mötet, när han kommer tillbaka, redan nu till den svenska allmänhetens upplysning och såsom en honnör åt den svenska folkrepresentationen givit oss ett klart och bestämt meddelande om den svenska regeringens ställning — en ställning, till vilken även jag för min del liksom så många andra måste ansluta mig.

Vi kunna ju litet var icke vara annat än oroliga, när vi tänka över dessa saker. Vi se, att det första försöket att i folkförbundet plocka in en av de makter, som nu saknas i förbundet — och det är ju ett oundgängligt villkor för förbundets bestånd och framtida utveckling, att dessa makter tagas in den ena efter den andra — leder till att, såsom det förefaller oss utomstående, en mängd särintressen liksom rusar till. Utan att tydligt tillkännagiva sin hängivenhet för det allmänna bästa vill man passa på tillfället att skaffa sig själv en särskild maktbefogenhet. Detta är äventyrligt, särskilt för oss små nationer, och vi äro därför tacksamma för att regeringen så fast och bestämt är besluten att motsätta sig en anordning, som skulle åstadkomma virrvarr i den nuvarande situationen, vilken ju ursprungligen varit avsedd att skapa större klarhet.

Vid sidan härav tillåter jag mig att endast erinra om en sak, som ju är ömtålig och som förmodligen icke beröres av någon regering för närvarande. Men vi, som stå mera utanför, kunna i alla fall uttala en mening i saken. Det gäller frågan, om icke begreppet stormakt, som nu anses utgöra en institution, som inte kan rubbas — stormaktsbegreppet är ju av tradition begränsat till vissa stater — borde småningom undermineras och upplösas, så att alla makter komme att betraktas såsom stormakter, så snart de kämpa för sanningens makt. Det är endast med den utgångspunkten, som man överhuvud taget kan vinna någon ljus syn på framtiden, men så länge stormakt betyder makt till ett visst välde framför andra i ekonomiska och politiska ting, så är ju en ständlig fara svävande över våra huvuden.

Jag tror vidare, att det också blir nödvändigt, att Europa börjar förstå, att folkförbundet icke är ett europeiskt förbund, utan, om det skall betyda något för hela världen, måste det också vara ett förbund för hela världen. Men i så fall bör icke den överflödande europeiska representationen få ytterligare utvidgas utan i stället vika för en behörig representation även för de andra världsdelarna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få sluta som jag började: jag ber att få framföra mångas tacksamhet för det svar, som nu lämnats.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Det är mig ett nöje att instämma i det uttalande, som hans excellens utrikesministern gjort i sitt svar på herr Lindhagens interpellation. Den ståndpunkt utrikesministern intagit öfvensstämmer med vad som från min sida och även av andra kraftigt gjordes gällande, då frågan om Sveriges inträde i Nationernas förbund var före i riksdagen. Rådet har från början fått en betydande makt inom förbundet. Församlingen åter har tilldelats en mera anspråkslös roll. Ju flera stater, som bliva medlemmar — och särskilt permanenta medlemmar — av rådet, desto starkare förskjutes maktfördelningen mellan rådet och församlingen till den senares nackdel, något som kan bliva till verklig skada såväl för förbundet självt som för de medlemmar av förbundet, vilka icke sitta i rådet.

Från vår ståndpunkt kunna vi naturligtvis icke hava någonting emot att en grundlig undersökning äger rum av frågan om rådets och församlingens inbördes maktställning och det däri ingående spörsmålet om rådets sammansättning. Men vi måste fordra, att denna utredning blir uteslutande behärskad av förbundets intresse att kunna fullfölja sin stora uppgift: samverkan mellan folken för upprätthållande av freden och en fast internationell rättsordning under tillbörlig hänsyn till nationernas frihet och kulturfolkens såvitt möjligt genomförda likställighet.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Även jag ber, herr vice talman, att i korthet få uttala den uppfattningen, att den ståndpunkt, som den svenska regeringen

Ang.
folkförbundets
rådsfråga
m. m.
(Forts.)

Ang.
folkförbundets
rådsfråga
m. m.
(Forts.)

enligt det nu lämnade meddelandet intager, gillas av ett enigt folk. Det förefaller mig, som om den ur synpunkten av förbundets framtid är så oangripligt stark, att den bör kunna hävdas även under i övrigt vanskliga förhållanden. Jag hoppas, att de av regeringen utsedda delegerade skola kunna göra denna ståndpunkt gällande på ett sådant sätt, att icke blott de små nationernas intressen, utan jämväl den idé, som Nationernas förbund avser att realisera, därigenom gagnas.

Herr Bärge: Det torde, herr vice talman, vara överflödigt att från den grupp i kammaren, som jag tillhör, göra något uttalande för att tillkännagiva vår anslutning till vad herr utrikesministern här har anfört rörande riktlinjerna för den svenska delegationens hållning vid det förestående rådsmötet. På det att man ej på något håll skall hava underlåtit att göra sin röst hörd, ber jag emellertid att även få uttala mitt varma gillande av de direktiv, som hava givits ombuden i Sveriges delegation. Det kanske kan vara värdefullt utåt med hänsyn till det tryck, för vilket denna vårt lands representation kan bliva utsatt, att all världen vet, att en sällsynt enig uppslutning här skett bakom den svenska regeringen.

Herr Nilsson, Petrus: Liksom de föregående talarna vill jag uttala min anslutning till de synpunkter, som uttalats av herr utrikesministern. Genom ett hävdande av desamma anser jag, att man bäst gagnar Nationernas förbunds ställning och syften, vilket även bör vara förenligt med vad den ärade interpellanten nu som alltid synes lägga vikt vid — mänsklighetens intressen.

Herr Lindhagen: Jag skall be att få tillägga en sak, som jag glömde nyss och som jag föranledes att säga med anledning av de senaste anförandena. Det har uttalats anslutningar till den ståndpunkt den svenska regeringen intagit i nu föreliggande situation. I interpellationen tillät jag mig framhålla och ber att till yttermera visso också nu få understryka, att vad det för framtiden gäller, är att finna den rätta utvägen för att lösa dessa svåra frågor. Den tillrusning från olika håll med begäran om permanent säte i rådet, som inträffat, visar, att man icke tänker sig in i hur detta problem verkligen skall omfattas och icke till grund för sitt handlande lägger en oväldig syn på framtiden. Det är icke nog med att handla klokt i detta ögonblick, utan vi måste först och främst välja en utgångspunkt, som tillika möjliggör och banar väg för ett rätt handlande i framtiden.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 6 och 32—39.

Föredrogos statsutskottets memorial:

nr 40, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för iståndsättande av pansarbåten Oscar II:s pannor m. m.; och

nr 41, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till bestridande av kostnaderna för centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 18—21.

Vid föredragning av andra lagutskottets memorial nr 8, i anledning av remiss dels från första kammaren av motionen nr 194 angående vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock från andra kammaren av motionen nr 187 med förslag till lag om ändring i samma lag, bifölls vald utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 2, jordbruksutskottets utlåtanden nr 17—20, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1—3.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta att statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet, måtte uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Upplästes följande till kammaren ankomna utdrag av död- och begravningsbok: Att riksdagsmannen *Nils Adolf Berge* från Centralskolan i Solna församling i Stockholms län, född den 6 november år 1869, avled härstädes den 24 februari år 1926; dödsorsak magsjukdom, enligt attest av läkare; blir här kristligen begravnen den 7 mars 1926; efterlämnad makas födelseår 1875, betygar Solna församling i Stockholms län den 4 mars år 1926.

Henrik Berg,
Pastoratsadjunkt.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att till Konungen avlåta en skrivelse med anmälan om herr Berges frånfälle och den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten, varefter ett i sådant avseende uppsatt förslag upplästes och godkändes.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 11 A, till Konungen angående regleringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Avgåvos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 264, av herr *von Sydow* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstidens begränsning;

nr 265, av herr *von Sydow* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete;

nr 266, av herr *von Sydow* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslag); samt

nr 267, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstidens begränsning.

Herr *Östergren* väckte en motion, nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sjukkasseväsandets befrämjande m. m.

Denna motion hänvisades till andra särskilda utskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag samt protokollen för den 27 och den 28 nästlidne februari.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.02 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 6 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 22 och 23 samt andra lagutskottets utlåtande nr 9.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande oriktigt utbetalda ersättningar för åt tulltjänstemän lämnad tandvård;

nr 33, i anledning av väckt motion om ersättning till handlanden Fr. Ekman för på grund av monopolisering av vin- och sprithandeln förlorad näring;

nr 34, i anledning av väckt motion om ersättning till direktören Vilhelm Lagercrantz för förlust genom tobaksmonopolets införande; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss del av statslån till Slite—Roma järnvägsaktiebolag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
fonden för
räntefria
studielån.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i detta utlåtande hemställt, att riksdagen måtte såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 400,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än länemedel.

Reservation hade avgivits av herrar *S. H. Kvarnzelius*, *A. C. Lindblad*, *J. L. Widell*, *E. A. Hallin*, *A. R. Rooth*, *O. Olsson* i Kullenbergstorp och *J. Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reser-

tionen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 350,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än länemedel.

*Anslag till
fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Av det nu föredragna utskottsutlåtandet skulle framgå, om man ser på förteckningen över reservanternas, att jag i denna fråga skulle ha tillhört majoriteten. Så är emellertid icke fallet. Jag har i vederbörlig ordning anmält, att jag anslöt mig till reservanternas, men jag finner mig icke vara upptagen bland dem. Det har uppenbarligen skett något förbiseende vid tryckningen av betänkandet. Jag ber därför få säga några ord i anslutning till reservationen.

I den föredragna punkten har ju Kungl. Maj:t, i enlighet med vad riksdagen under ett flertal år beslutat, föreslagit visst anslag till räntefria studielån. I överensstämmelse med den tendens, som förut gjort sig gällande i riksdagen, har Kungl. Maj:t jämväl innevarande år höjt det hittills utgående beloppet med 50,000 kronor. Samtidigt meddelas emellertid, att amorteringen på de förut utlämnade lånen numera börjat stiga till så stora belopp, att man beräknar, att för nästkommande budgetår utöver det direkta anslaget skulle minst 60,000 kronor stå till förfogande. Vid sådant förhållande har man kunnat fråga sig, huruvida man icke då för nästkommande budgetår med hänsyn till den allmänna finansiella situationen borde kunna stanna vid ett anslag, motsvarande det som utgår under innevarande budgetår, eller 350,000 kronor. De till disposition stående medlen för nästa budgetår uppgår därmed till 410,000 kronor.

För egen del anser jag på de skäl, som i korthet anförts av reservanternas, att man bort kunna stanna därvid och i överensstämmelse med denna uppfattning ber jag att få hemställa om bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Den siste ärade talaren slutade med att för sitt tillstyrkande av reservationen hänvisa till den motivering, som föreligger i denna. Denna motivering innehåller, dels att amorteringar nu börja inflyta till så stort belopp, att en betydande ökning av de tillgängliga medlen sker, och dels att det är en riklig tillgång på studerande på olika områden, och därför skulle det inte vara lämpligt att riksdagen i samma utsträckning, som Kungl. Maj:t begär, tillmötesgå de krav det här är fråga om. Det var det sista skälet — därmed röjer jag naturligtvis ingen hemlighet — som i statsutskottet var det starkaste, ehuru det här sattes i andra rummet.

Förutsättningen är nog så riktig. Det råder överproduktion inom en hel del av de lärda yrkena. I det fallet är jag fullständigt överens med reservanternas, och jag är också fullt ense med dem därutinnan, att det kan finnas skäl att avskära tillströmningen till dessa banor. I förutsättningen är jag således fullt överens med reservanternas, men sedan blir frågan: Vilka skola avskäras? Reservanternas säga: De skola avskäras, som äro dokumenterade att vara bäst lämpade för dessa banor. Det tycker jag är ett besynnerligt resonemang. Varför skola de, som ha dokumenterat sig som särskilt lämpliga för dessa banor, sättas ur spelet, då det blir överproduktion? Ja, svaret blir naturligtvis: därför att de äro de fattigaste. Är detta verkligen ett skäl? Varför skall det vara på det sättet, att sällsynt väl dokumenterade begåvningar skola avskäras från konkurrensen om dessa platser, därför att de äro fattiga? Det har inte fallit någon in att säga, att inte de sökande, som få dessa stipendier, äro synnerligen väl dokumenterade för de stipendier de ha fått. Alla ha varit överens om, att det i detta fall gjorts en så pass grundlig prövning, att det inte finnes utsikt

Anslag till
fonden för
rättsfri
studielån.
(Forts.)

för någon, som inte är värdig att komma fram på dessa banor, att slippa igenom i prövningen. Då synes det mig ur allmän synpunkt vara en tillgång, att just dessa få vara med i konkurrensen.

Man har på några håll också anfört, att det skulle vara synd om dessa duktiga begåvningar, att de sökte sig in på banor, där det råder sådan trängsel, och att det vore bättre för deras egen skull, att de gingo till kroppsarbetet, till olärda yrken. Jag tror inte, att det är så rätt att resonera på det sättet. Jag kan ta ett konkret exempel från en av de banor, på vilken det mer än på de flesta andra råder överflöd, nämligen skolläraryrket, eftersom jag händelsevis har reda på det exemplet. Det är en ung man, som har kommit in på den banan och konkurrerat om ett sådant stipendium förut, men inte lyckats i den fruktansvärda konkurrensen, fastän han har de bästa intyg och är synnerligen väl lämpad att gå den banan. Det är en mycket fattig pojke. Han har blivit sjuk och har trots detta tappert kämpat igenom och följt med sin klass. Vad skulle han bli, om han inte kunde fullfölja sina studier, vilket, såvitt jag förstår, är omöjligt för honom, såvitt han inte får denna hjälp? Ja, såvitt jag förstår har han ingen annan utsikt än att bli lärning i målaryrket eller bagarfacket eller bli kontorist. Men i fråga om kontorsplatser är det ju lika stort överflöd på arbetssökande som på de andra områdena, och följaktligen skulle det vara nyttigast för honom att bli målare eller bagare. Men det duger han inte till, d. v. s. hans fysiska utrustning är sådan, att han inte alls är lämpad för dessa yrken. Jag kan således inte förstå, att man skulle göra honom någon tjänst genom att låta honom gå en annan väg än den, som enligt samstämmiga vittnesbörd av alla dem, som känna honom, är lämplig för honom. Nå, det är ju inte säkert, att han blir utestängd genom riksdagens beslut att bevilja 350.000 kronor i stället för 400.000, men utsikten blir förminskad i samma mån som anslaget blir mindre.

När man resonerar om statens skyldighet att minska tillströmningen till vissa banor, bör man således enligt min uppfattning se till, att detta inte sker på så irrationella grunder som dem, det här är fråga om. Jag är säker på, att utskottets ärade ordförande lika väl som jag har reda på de ekonomiska svårigheter och det ekonomiska elände, som ligger utbrett över mycket stora lager av vårt folk, och därför synes det mig, att han i ännu högre grad än jag skulle vara benägen att säga, att just under dessa exceptionellt svåra tider skall man naturligtvis inte göra det svårare än det redan förut har varit för dessa, de fattigaste, med särskild begåvning för vissa yrken, att komma in i dessa yrken. Man har naturligtvis ingen som helst anledning att hjälpa de andra i konkurrensen, de som äro mindre lämpliga än dessa, de fattigaste. Vad skulle det vara för rättvisa, att därför att personer ha förmögna föräldrar, man skall hjälpa dem *på andras bekostnad* in på banor, för vilka de äro mindre väl lämpade? Följaktligen håller inte det skäl, som reservanterna i detta fall ha anfört.

Vad det andra skälet beträffar, nämligen att en betydande ökning förekommer av de medel, som stå till förfogande, så faller denna motivering, när man tittar litet närmare på utskottsutlåtandet och finner, att av 1.077 till allra största delen utomordentligt väl kvalificerade sökande var det 126, som kommo i åtanke för de nya studielånen. 201 fingo behålla de gamla lånen, de fingo således fortsättningslån. Jag är lika övertygad som reservanterna om, att den dagen kommer, när fonden är så stor och återbetalningen blir så omfattande, att den inte behöver något annat anslag än räntan på fonden. När detta skall inträffa vågar jag inte förutsäga, men jag tycker inte det skall behöva dröja så många år, innan fonden är uppe i. låt oss säga, ett par tre miljoner och vi nå fram till den tidpunkten, att återbetalningen är så stor, att de nya lånen bli lika många som fortsättningslånen. Då kan det vara tid att hejda den anslagsökning, som hittills måst komma till stånd, så att fonden skall kunna fylla sin

uppgift. Vad beträffar möjligheterna för flera studerande att få lån ur fonden vill jag fästa uppmärksamheten på, att för dessa fattiga människor med speciell begåvning utsikterna nu äro mindre, än de voro för ett par år sedan, trots det att fonden har ökat. Då fanns nämligen också den Cedergrenska fonden tillgänglig, särskilt för stockholmare, men även för andra, och på det sättet var det flera av dessa fattiga unga män och kvinnor med särskilt stor begåvning på vissa områden, som kunde komma i åtnjutande av dylikt understöd i form av räntefria lån, än vad nu är fallet. Såvitt jag kan finna är det inte den rätta vägen för staten att gå, att under särskilt svåra förhållanden för folket slå ner på de fattigaste och säga: Ni få stå tillbaka, fastän ni väl kunna dckumentera er för erhållande av de lån, som staten även under normala tider anser böra utgå till hjälp för fattiga unga män och kvinnor.

På grund härav ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad den siste ärade talaren syftade på, då han talade om, att reservanterna här ha »velat skära av». Det förekommer inte ett ord om den saken. Och det resonemang, som den siste talaren förde i denna fråga mot reservanterna, det har sin tillämpning i nästan lika hög grad beträffande Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, ty enligt tillgängliga uppgifter var det ju 1,077 nya sökande sista gången, och av dem var det endast 126, som blevo tilldelade stipendier. Om den ärade talaren sålunda vill taga konsekvenserna av sitt resonemang, så skulle han hava yrkat på en sådan höjning av vad Kungl. Maj:t äskat, att det räcker till åt 1,077 nya sökande, i annat fall drabbas han av samma dom, om också procentuellt i något mindre omfattning, som han här har uttalat över reservanterna.

Vad som för mig varit avgörande, när jag velat stanna vid samma anslagsbelopp i år som föregående år, är, att jag till stor smärta har sett, att det är inte minst inom denna kategori av lärda unga män, som arbetslösheten är stor, och jag kan inte inse, att det egentligen är så säkert, att man gör en lånesökande yngling någon tjänst genom att hjälpa honom att skuldsätta sig, för att sedan, när han är färdig med sina studier, det inte finnes någon möjlighet för honom att kunna få någon anställning, som gör det möjligt för honom att avbetala sin skuld. Han går sämre rustad ut i kampen, så svårt som det nu är på alla områden, än de, som inte äro belastade med dylik skuld. Det är detta som gör, att man här inte behöver tala om kulturvänlighet eller kulturfientlighet. Det är inte fråga om att sänka anslagsbeloppet — man började med 100,000 kronor och har nu genom senaste riksdagens beslut höjt beloppet till 350,000 kronor — och då man vet, att det årligen flyter in en del amorteringar på de först beviljade lånen, så synes det mig, att man kan taga under överbäggande, om icke fonden kan anses ha kommit i ett sådant jämviktsläge att man kan stanna vid samma belopp som vid sista riksdagen, 350,000 kronor.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Endast ett par ord. Här har ingen talat om kulturvänlighet och kulturfientlighet annat än den siste talaren, och det skälet är inte använt från utskottets sida. Vad sedan den anmärkningen beträffar, att reservanterna stå lika förstående som utskottet, då reservanternas förslag innebär, att ett femtiotal mindre kommer att hjälpas än med utskottets förslag, så förstår jag inte ett sådant resonemang. Då slutligen det skälet kom igen, att det är farligt för dessa, som skuldsätta sig, så vill jag fästa uppmärksamheten på, att fattigt folk kan inte komma in på dessa banor utan att skuldsätta sig. De flesta av dem, som få dessa lån, äro ju redan inne på banan, och de skulle i stor utsträckning nödgas avbryta sina studier och förlora det kapital, som de redan ha satt in, om de inte kunna få fortsätta.

*Anslag till
fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)*

Anslag till
fonden för
rättsfri
studielån.
(Forts.)

Således synes det mig, att synnerligen starka skäl föreligga för Kungl. Maj:ts ståndpunkt i frågan.

Herr Björkman: Herr vice talman! Då jag torde vara en av de få i denna kammare, som ha personlig erfarenhet av vilka svårigheter och försakelser en fattig pojke måste utsätta sig för, om han har intresse för studier, så ber jag att med dessa korta ord få tillkännage, att jag anser mig böra rösta med utskottet.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Oscar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 69.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om beredande av medel för anskaffning av ytterligare två ångpannor för ångkraftstationen i Västerås.

Utskottets hemställan bifölls.

Anq. räntan
å lån från
lånefonden för
tjänstemanna-
samhället vid
Mörby.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner om nedsättning av räntan för vissa lån från lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 182, av herr *E. Thulin* och den andra inom andra kammaren, nr 232, av herr *E.*

Bernström, hade hemställt, att riksdagen ville besluta, att från och med år 1926 räntan å de byggnadslån, vilka i anslutning till beslut av 1920 års riksdag angående upplåtande av nya tomtområden lämnats från lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby, skulle nedsättas för statstjänstemän från 5 till 4 % och för icke statstjänstemän från 6 till 5 %, ävensom att räntan å lån för anläggning av vägar samt vatten- och avloppsledningar m. m. skulle nedsättas från 5 till 4 %.

Ang. räntan å lån från lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de av herrar Thulin och Bernström i ämnet väckta motionerna, I:182 och II:232, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herrar Oscar Olsson och B. F:son Holmgren, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka de i ämnet väckta motionerna.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag har reserverat mig till förmån för motionärernas framställning, därför att jag anser, att synnerligen starka skäl föreligga för att hjälpa dessa innehavare av egna hem i Mörby. Det gäller här ett statstjänarsamhälle, åt vilket staten upplåtit en av sina egendomar. Dessa statstjänare flyttade ut till Mörby under den dyraste tiden, och det är otvivelaktigt, att staten ansåg, att det vid den tiden var ett statsintresse, att statstjänstemännen byggde egna hem på denna gamla kronoegendom. Till år 1920 hade statstjänstemän där ute en lägre ränta att betala än de fått senare. Således, när byggnadskostnaderna blivit som allra högst, höjde staten räntan, vilken åtgärd otvivelaktigt berodde på den riktiga principen, att staten icke ansåg sig böra själv låna pengar till högre ränta än den kunde få igen vid utlåning. Men dessa statstjänstemän hade säkerligen aldrig kommit att bygga i Mörby, om det icke varit så, att de ansett sig ha fullgoda skäl för den uppfattningen, att de på vederbörligt håll fått löfte om statssubvention för byggandet.

Nu är det, som sagt, på det sättet, att de egnahemsbyggare, som byggt efter år 1920, betala högre ränta till staten, än de göra, som byggt före år 1920. Det ligger otvivelaktigt en obillighet i detta. Det fann också riksdagen förra året. Motiveringen till statsutskottets av riksdagen då godkända utlåtande med anledning av frågans läge innehåller nämligen följande: »Om än otvivelaktigt, ur synpunkten av större likställighet mellan nu ifrågavarande låntagare och andra med dem jämförliga grupper egnahemslåntagare, skäl kunna anföras för vidtagande av den motionsvis påyrkade räntesänkningen beträffande Mörbylånen, har utskottet dock ansett vanskligt att utan närmare utredning vare sig om vederbörande egnahemsförenings eller myndigheternas ståndpunkt i frågan därom fatta beslut.»

Det är sålunda en direkt rekommendation till Kungl. Maj:t att taga upp ärendet till utredning och framlägga förslag för riksdagen. Detta har Kungl. Maj:t icke gjort. Att förhållandena äro sådana, som jag framställt dem, har hela tiden stått oemotsagt, och följaktligen finner jag, att riksdagen även i år har samma anledning som i fjol att behjärta statstjänstemännens ställning i detta avseende.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att i avseende å det nu ifrågavarande utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att de i ämnet väckta motionerna skulle bifallas.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarade herr

Ang. rändant
å lån från
lånefonden för
tjänstemanna-
samhället vid
Mörby.
(Forts.)

andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående framdragande över svenskt område av väg från Kveli i Norge över Skogen till Tunsjö, jämväl i Norge.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 13 december 1912 (nr 355) angående tullrestitution i vissa fall vid återutförsel av utländsk vara; och

nr 19, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å skördegarn.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om sänkning
av tullen å
stärkelse.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å stärkelse.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 265, hade herr *Lövgren* i Nyborg hemställt, att riksdagen ville besluta att sänka tullen å stärkelse alla slag, rubrik nr 83 i gällande tulltaxa, från nuvarande 20 öre till 10 öre.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion II: 265 av herr *Lövgren* i Nyborg, om sänkning av tullen å stärkelse, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Röing, Pers, Björnsson, Hedlund* i Östersund, *Lövgren* i Nyborg, *Alexis Björkman, Wahlmark, Israel Holmgren, Olsson* i Gävle och *Granath*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den avfattning, som i reservationen angivits.

Reservanterna hade vidare anfört:

»Beträffande utskottets hemställan hava vi ansett, att utskottet bort föreslå dels sådan lydelse av rubriken 83 i tulltaxan, som i ämbetsverkens utlåtande

angivits, dels ock nedsättning till 4 respektive 1 öre av de skattesatser, som föreskrivas i 2 § av förordningen den 25 juli 1912 (nr 170) angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelserika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning av stärkelse. Då proposition på det senare yrkandet icke lär kunna framställas, sedan det samma icke vunnit utskottets bifall, hava vi måst inskränka oss till att framställa det förra yrkandet.

Om sänkning
av tullen å
stärkelse.
(Forts.)

Under återopande av vad sålunda anförts få vi hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av herr Lövgrens i Nyborg förevarande motion II:265, om sänkning av tullen å stärkelse, besluta, att rubriken 83 i gällande tulltaxa skall från och med den 1 oktober 1926 hava följande ändrade lydelse:

		Kvantitet för tull- beräkningen	Tullsats	
			Kronor	öre
83 a.	Stärkelse: av potatis, utan tillsats av andra ämnen och inkommande i förpackning, vägande brutto 50 kg. eller däröver	1 kg.	—	10
83 b.	annan <i>Anm.</i> Avdrag i vikten medges ej för askar, papper och dylikt omslag.»	1 kg.	—	20

Herr Björnsson: Herr talman, mina herrar! I en vid detta utskottsutlåtande fogad reservation hava 10 av utskottets ledamöter yrkat bifall till den av herr Lövgren i Nyborg väckta motionen. Det är här fråga om att sätta ned tullen å potatisstärkelse från 20 till 10 öre för kilogram.

Det har visats, att tillverkningskostnaderna för potatisstärkelse utgöra endast något över 6 öre för kilogram och det är uppenbart, att en tullsats, som är nära fyra gånger så hög som denna kostnad, är fullkomligt orimlig. Vidare har erfarenheten visat, att tullskyddet under normala förhållanden endast utnyttjas till ungefär 25 %. Vill man göra någon anmärkning mot motionärens förslag, måste man säga, att han gått alldeles för moderat fram, då han begränsat sitt krav till att endast gälla en sänkning från 20 till 10 öre per kilogram.

Emellertid har det visat sig, att denna orimligt höga tullsats medfört allvarliga olägenheter under år, då potatisskörden varit ringa. Det förhåller sig så, att potatisstärkelse användes som råvara vid industriell fabrikation, som absolut icke kan existera här i landet, om detta orimligt höga tullskydd utnyttjas.

Utom dessa mera speciella industriella intressen finnes det också andra, för vilka det måste betraktas som ett legitimt intresse att få tullen sänkt till rimligt mått. Jag kan erinra om, att textilindustrien använder icke så litet stärkelse för appretering av vävnader. Under sådana förhållanden förefaller det mig, att det icke finnes något förnuftigt skäl att motsätta sig ett så rimligt krav som det här föreliggande.

Om man ser efter vad som anføres av de 10 utskottsledamöter, vilka tack vare lottens lyckliga fall få stå som ansvariga för utskottets utlåtande, så finner man, att de i själva verket icke anført någon annan motivering, än den att bevillningsutskottet och riksdagen under de senare åren gått ut ifrån, att man icke utan synnerligen tvingande skäl bör göra någon rubbning i det rådande tullskyddet. Dessa 10 ledamöter av utskottet återfinnas till allra största delen bland de 19, som stå för det närmast föregående utlåtandet från bevillnings-

Om sänkning
av tullen å
stärkelse.
(Forts.)

utskottet, vari man utan den ringaste tvekan föreslagit en sänkning av tullen å skörde-garn från 20 till 10 öre.

Således dessa 10, som gemensamt stå för bevillningsutskottets betänkanden nr 19 och 20, röstade för skattelindring å skörde-garn, men när de började behandla potatisstärkelsen, hade de fullkomligt glömt, vad de förut gjort. Förklaringen härtill är naturligtvis helt enkelt den, att det i det förra fallet gällde att värna om ett jordbruksintresse, och man har då utan den ringaste tvekan givit sig in på att sänka tullsatsen till hälften, under det att man, då det blev fråga om tullen å potatisstärkelse, lika kategoriskt och utan något som helst giltigt skäl sagt absolut nej. Man kan icke numera hålla på den ståndpunkt, som tidigare varit så bekväm för bevillningsutskottets majoritet.

Jag vill begagna tillfället till att konstatera, att de, som nu bilda majoriteten i utskottet, i regel aldrig velat stå för den motivering, som de denna gång gripit till som ett nödankare.

Jag tror, att det nu sagda må vara tillräckligt för att för kammaren klargöra minoritetens tankegång, om den vill ägna uppmärksamhet åt saken, och i så fall är jag övertygad om, att det vid en kommande omröstning skall bli majoritet för bifall till herr Lövgrens i Nyborg motion.

Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Wohlin**: Detta ärende debatterades utförligt i denna kammare förra året, och båda kamrarna avslogo då en motion av enahanda innehåll och väckt av samme motionär. Saken ligger så, att vi här ha att göra med flera på varandra byggda näringar, vilka var för sig åtnjuta ett visst skydd. Odlingen av potatis åtnjuter sålunda enligt förordningen den 25 juli 1912 angående skatt å utländsk potatis ett visst skydd. Stärkelsetillverkningen, som bygger på potatis som råvara, har genom stärkelsetullen ett visst skydd, och glykos- och dextrinindustrierna åtnjuta enligt andra positioner i tulltaxan ett visst skydd. När det nu gäller att taga ståndpunkt till yrkandet på en rubbning av skyddet för en av dessa näringar, nämligen stärkelsetillverkningen, så fordrar en naturlig konsekvens och omsikt, att man undersöker, vilka verkningar en dylik rubbning skulle få beträffande skyddet för potatisodlingen enligt 1912 års förordning och tullskyddet för glykos- och dextrinindustrierna. Då ha, som kammarens ledamöter torde erinra sig från förra året, de sakkunniga ämbetsverken framhållit, att frågan om sådana återverkningar på dessa andra tullsatser och på ifrågavarande skatt icke blivit tillräckligt utredd. Det kan enligt ämbetsverkens uppfattning antagas, att, om man rubbar stärkelsetullen, justeringar behöva äga rum såväl uti nämnda skattesats på utländsk potatis som jämväl uti tullsatserna å glykos och dextrin. Det förefaller mig därför som om envar, vilken anser att ändringar i tulltaxan för närvarande endast böra äga rum då tvingande skäl därtill föreligga och då det med säkerhet kan överblickas, att dessa ändringar ej få icke utredda återverkningar på andra områden av tulltaxan, borde ha skäl att vid denna punkt underlåta att följa motionären och reservanterna. Ytterligare får jag framhålla, att, då reservanterna i år liksom i fjol kommit i minoritet inom utskottet, något yrkande om ändring i skattesatserna enligt 1912 års förordning icke kunnat av dem framställas. Denna skatt skulle således kvarstå med nuvarande belopp.

Efter dessa tulltekniska synpunkter vill jag erinra om att det skydd, om vilket här är tal, under missväxten på potatis föregående år förmenades vara för högt för glykosindustrien. Jag kunde icke ens då dela denna mening; i varje fall kunde jag icke gå med på förslaget att med anledning av en sådan tillfällig omständighet, utan en tillfredsställande utredning, rubba stärkelsetullen. Nu ha förhållandena normaliserats igen, och någon som helst oro

för glykosindustriens existens lärer icke föreligga. Vid sådant förhållande är motionen i år ännu mera opåkallad. Vidare är odlingen av potatis för denna industri av stor betydelse för stora delar av södra Sverige. Jordbrukarna i dessa trakter ha i denna odling utkomstmöjligheter och förvärvskällor, vilka för dem i deras mången gång svaga ekonomiska ställning äro av stor vikt. Man må erinra sig, att oss närliggande länder, bland andra de baltiska staterna, producera potatis till väsentligt billigare kostnader än vi. En åtgärd, varigenom man ökar dessa främmande länders möjligheter att på vår marknad avsätta denna vara till billigare pris, synes mig icke överensstämma med näringslivets intressen. Det kan ju förresten också erinras om att i fjol, då denna fråga var föremål för remiss till ämbetsverken, dessa jämväl hörde handelskamrarna i riket. Handelskamrarna äro icke alltid kända för en mera skyddsvänlig uppfattning, men vid detta tillfälle avstyrkte de allesammans den ifrågavarande motionen, med undantag av handelskammaren i Stockholm, som varken av- eller tillstyrkte utan avgav ett allmänt uttalande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pers: Herr talman! Den föregående ärade talaren, som ville bevisa, att utskottets majoritet står på en riktig ståndpunkt i frågan, sade, att det finnes ett visst sammanhang mellan denna tullsats och övriga tullsatser, som beröra stärkelse och dess framställning.

Emellertid har detta sammanhang brutits av det levande livet på ett mycket obarmhärtigt sätt. Jag tror, att man kan säga, att det är fullkomligt ostridigt, att denna tull icke verkar under normala förhållanden. Tullen är i och för sig orimligt hög, men man kan trösta sig med, att densamma icke verkar under år, då det blir ordinarie potatisskördar. Det är, såsom herr Wohlin sade, under abnorma förhållanden, då potatisskörden slår fel, som den träder i kraft.

Nu sade herr Wohlin, att dessa abnorma förhållanden hade normaliserats. Ja, han menar väl, att det blivit ordinarie potatisskördar under de senare åren, men han kan icke gärna mena, att det aldrig vidare skall komma att bli några dåliga potatisskördar. Då skulle krafter vara i rörelse, som hittills varit fullkomligt okända.

En tullsats, som verkar, när det blivit missväxt på varan, är icke angenäm, och den är alldeles olämplig enligt min uppfattning och enligt den uppfattning, som fått uttryck i reservationen.

Det brukar ju vara så, att, när det blivit missväxt på en viss konsumtionsartikel, röster, ofta med skäl, höjas för, att tullen skall upphävas. Här ha vi en tull, som verkar på motsatt sätt, den träder i kraft, när det blivit missväxt. Det är icke bara för konsumtionen av potatis, som detta är en olägenhet, utan det är också en olägenhet för de industrier, som bygga på potatis och potatisstärkelse som råvara. Vi hade just i fjol ett exempel härpå.

Huru länge vi få normala potatisskördar förmodar jag, att ingen, icke ens bevillningsutskottets majoritet, kan säga, och under sådana förhållanden anser jag, att det är riktigast att följa reservanterna.

Utskottet har delat sig i två halvor, och till följd av lotten ha de nuvarande reservanterna ställts som reservanter. Majoriteten är sålunda endast en skenbar majoritet. Vid det förhållande, att tullen dels är orimligt hög, dels verkar under förhållanden, då den icke borde verka, tillåter jag mig att hemställa om bifall till reservanternas förslag.

Herr Björnsson: Herr talman! Under debatten har det förekommit en argumentering, som i formalism söker sin like. Herr Wohlin har förebrätt oss reservanter, att vi icke gjort något yrkande om sänkning av tullsatserna för

*Om sänkning
av tullen å
stärkelse.
(Forts.)*

Om sänkning
av tullen å
stärkelse.
(Forts.)

andra råvaror, som användas vid stärkelsefabrikation. Meningen var, antar jag, att kammaren skulle uppfatta detta som ett skäl emot bifall till reservationen, men det är naturligtvis det bästa tänkbara skäl för att bifalla den. Om dessa skattesatser få stå kvar orubbade, betyder det nämligen, att potatisen får en betydligt lindrigare konkurrens, än som skulle bliva fallet, om vi kunnat fullfölja motionens syfte även i detta avseende.

Herr Wohlin yttrade vidare, att vårt förslag skulle rubba ett bestående system, innefattande en hel rad tullsats, och sade, att man borde kräva en justering jämväl av den tullsats, som berör glykosindustrien. Det är möjligt, att en sådan justering i och för sig är befogad, men den är alldeles icke befogad av den nu påyrkade sänkningen från 20 till 10 öre, ty glykosindustrien arbetar i regel under det faktiska trycket av en tullsats för potatismjöl på omkring 5 öre. Potatisodlingen kan icke vid stärkelsefabrikationen utnyttja större del av tullsatsen än ungefär 5 öre per kg. stärkelse. Vidare hava vi erfarenhetens vittnesbörd om att en tullsats på 20 öre helt utnyttjad slår ihjäl glykosindustrien. Under sådana omständigheter förstår jag icke annat, än att man i detta sammanhang icke har någon direkt anledning att göra en justering.

De av herr Wohlins meningsfränder, som deltagit i behandlingen av frågan om sänkning av tullen på skördegarn, hava visst icke gjort sig besvär att se efter, huruvida det kunde vara motiverat att i sammanhang därmed sänka tullen på jordbrukarnas produkter. Skördegarn är ett material, som användes av jordbrukare, men ingen förnuftig människa har velat ifrågasätta, att tullen på spannmål eller andra jordbruksprodukter därför skulle nedsättas. Därmed tror jag, att den rent formalistiska innebörden av herr Wohlins argumentering bör vara tillräckligt avslöjad.

Herr Wohlin betraktar den nu ifrågavarande tullen som ett skydd för den massa mindre jordbrukare, som äro beroende av potatisodling. Därtill kan för det första förtjäna anmärkas, att potatis som sådan är tullfri, men för det andra vill jag framhålla, att det finnes flera än potatisodlarna, som äro intresserade av potatispriset. Det är nämligen alla de som äta potatis. När det blir missväxt på potatis, gör denna orimligt höga tullsats, att man får en olämplig inriktning av konsumtionen av den här odlade potatisen. Det vore naturligtvis mycket rimligare, att man då använde den inhemska potatisen företrädesvis för direkt konsumtion och att det importerades huvudsakligen potatisstärkelse. Nu blir det tvärtom. Jag kan inte förstå, att det kan vara rimligt, att man skall behöva importera potatis för direkt konsumtion under år med dålig skörd. Jag tror också, att det är ett fullt legitimt konsumentintresse, att en i och för sig orimlig tullsats på potatisstärkelse icke skall få över hövan fördyra potatisen, även då skörden blir förhållandevis dålig.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Denna fråga genomdebatterades ganska grundligt vid föregående riksdag, och båda kamrarna kommo då slutligen till det resultatet, att den nuvarande tullen på stärkelse borde bibehållas. Jag hoppas, att båda kamrarna även i år skola komma till det resultatet, ty det kan icke finnas någon rimlig anledning att rubba på denna tull.

Reservanterna ha som motiv för sitt yrkande anfört en uppgift, som jag skall tillåta mig att peka på. Det heter nämligen i reservationen, att produktionskostnaderna endast uppgå till 6 kronor 35 öre för 100 kg. prima potatismjöl. De, som icke äro närmare förtroga med dessa förhållanden, kunna lätt få den uppfattningen, att denna siffra gäller hela produktionen, men jag vill påpeka, att den endast avser fabriksomkostnaderna och att alltså kostnaderna för själva råvaran, d. v. s. potatisen, icke äro inräknade.

Vidare ber jag att få erinra därom, att även om tullsatsen möjligen rent

teoretiskt kan anses vara väl högt tilltagen, så finnes det dock icke någon särskild anledning att rubba tullen. Om det finnes någon sammanslutning mellan potatisodlarna och stärkelsefabrikanterna, som på konstlad väg utnyttjade tullsatsen, så att man tillgodogjorde sig densamma helt och hållet, kunde man möjligen giva motionären rätt i att förhållandena borde rättas till. Något sådant förekommer emellertid icke, utan den fria konkurrensen gör sig oinskränkt gällande. När det blir god tillgång på potatis inom landet, falla priserna automatiskt, och i allmänhet har tullen icke på långt när helt utnyttjats.

Nu kan man ju säga, att när tullen icke utnyttjas, kan man sänka densamma. Men det kan yppa sig tillfällen, då tullsatsen dock är av ett visst värde för jordbruket. Vi veta, att man i vissa av våra grannländer, t. ex. Tyskland, särskilt norra Tyskland, och Östersjöprovinserna odlar potatis i mycket stor utsträckning. I dessa länder har man ju konsumtion av matpotatis och man har där även stärkelsefabriker, men vi veta, att man där både på detta område och på andra, t. ex. i fråga om sockerproduktionen, har genomfört en synnerligen väl utvecklad organisation, varigenom man vid stora skördar håller priset uppe i hemlandet och försöker skicka ut sitt överskott till de närmast liggande grannländerna. Det kan icke vara rimligt, att vårt land och särskilt våra potatisodlare skola utsättas för den onaturliga konkurrens, som kan uppstå genom en sådan handelspolitik. Om så sker, kan situationen givetvis bli mycket dyster för de svenska potatisodlarna, och det kan hända, att de tvingas att inskränka potatisodlingen i en sådan grad, att det ingalunda kan vara nyttigt för vårt land ur självförsörjningssynpunkt. Det har dock för icke så många år sedan varit av synnerligen stor betydelse för landets hushållning, att vi hade en så pass stor potatisodling, som då förekom. För icke längre sedan än föregående år visade det sig, att potatisskörden i såväl norra som mellersta Sverige slog fel, och det var då synnerligen värdefullt för dessa landsändar, att potatisodlingen var så utbredd som den var i de södra länen, vilket gjorde, att matpotatis kunde transporteras från dessa landsändar till de trakter, där det rädde brist. I allmänhet är det så, att potatisskörden i södra delen av landet utnyttjas direkt som matpotatis, då det blir en mindre skörd inom landet. När däremot mellersta och norra Sverige icke behöver den sydsvenska potatisen, går denna till fabriker, och då får stärkelseindustrin taga hela det överskott, som uppstår. Stärkelse är, som herrarna känna till, en vara, som kan lagras nästan hur länge som helst. Därför blir produktionen av stärkelse tämligen ojämn, men den är en regulator, i det den emottager det överskott, som uppstår vissa år.

Herr Björnsson klandrade oss för att vi icke varit konsekventa. Vi hade gått med på tullsänkning av skördegarn, och han var mycket upprörd och mycket ängslig för att vi därigenom på något sätt gynnat jordbruket. Jag tror, att herr Björnsson kan taga den saken mycket lugnt. Det är nog inte någon så stor förmån, att balansen i tullsystemet därigenom på något sätt rubbas till jordbrukets favör, utan jag tror, att om jordbruket kan vinna några små lättnader någon gång, äro de synnerligen välkomna. Vad skördegarnet beträffar, kan man säga, att tullsatsen för detta blivit något ojämnt avvägd. Råvarorna till bindgarnsfabriken hämtas ju utifrån. Den beslutade sänkningen berör endast fabrikationen, och fabrikanterna inom landet bli jämnställda. Efter den utredning, som vi fingo taga del av i bevillningsutskottet, kommo vi till det resultatet, att ingen skada skedde genom att man nedsatte tullsatsen å skördegarn till 10 öre. Jag tror därför icke, att man på något sätt kan använda denna tullsänkning som ett argument för att sänka tullsatsen på en jordbruksprodukt.

Statsmakterna hava haft sin uppmärksamhet riktad även på en annan jordbruksfråga, nämligen sockerbetsodlingen. Denna ligger synnerligen illa till,

*Om sänkning
av tullen å
stärkelse.
(Forts.)*

Om sänkning
av tullen å
stärkelse.
(Forts.)

och vi veta icke, om den skall få en lösning, som möjliggör en utsträckt odling eller icke. Man har pekat på, att jordbruket eventuellt får slå sig på odling av andra rotfrukter och däribland kanske även potatis. Om det nu icke blir någon möjlighet att få sockerbetsodling i gång i den utsträckning, som är önskvärd, kan det icke vara någon anledning att till på köpet försämra förhållandena för jordbrukarna genom att sänka tullen på en vara, som de ha möjlighet att producera i stället. Potatis odlas ju mest på sämre jord, och jag tror, att ingen har den uppfattningen, att de som syssla med denna odling ha det ekonomiskt särskilt väl beställt, utan det är för dem synnerligen angeläget, att förhållandena åtminstone icke försämrats i jämförelse med vad de nu äro.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Pers**: Herr talman! Endast ett par anmärkningar med anledning av vad den senaste ärade talaren anförde.

Kan det vara möjligt, att potatisodlingen bygger på de priser, som kunna erhållas under dåliga skördeår, vilka inträffa med rätt långa mellanrum? Det förefaller, som om detta knappast kunde vara förhållandet. Potatisodlarna få väl basera sin ekonomi i denna detalj på det pris, som i allmänhet kan erhållas. Den nu ifrågavarande tullen är ostridigt utan inverkan på priset under normala förhållanden. Det förefaller mig därför, som om man icke har någon grund i de verkliga förhållandena, när man vill framställa denna tull som så betydelsefull för potatisodlingen, som den föregående talaren gjort.

Vidare vill jag påpeka, att potatispriset, som herr Björnsson redan antytt, till följd av denna tull springer upp under ett dåligt skördeår, därför att potatisen då går till stärkelseberedning. Den föregående talarens argument, att man behöver en större potatisodling för att kunna lämna överskottet i södra Sverige till de mellersta och norra delarna av landet under dåliga skördeår, mister därför i hög grad sin verkan, ty när vi behöva potatis i Mälardalen eller i Norrland, sänder man i södra Sverige sin potatis till stärkelseberedning till följd av denna tull, och vi få hämta potatis från Estland eller Nordtyskland, emedan tullen gör, att stärkelsepriset blir så högt, att man ej kan påräkna att som eljest erhålla potatis ifrån södra delen av landet.

Herr **Clemetson**: Herr talman! Om man skall företaga någon ändring i gällande tulltaxa, bör man naturligtvis vara mycket betänksam och fråga sig, om några farliga konsekvenser kunna följa av ändringen. Man bör enligt mitt förmenande icke onödigtvis fingra på tulltaxan, och skall man göra någon ändring, bör den vara föranledd av något synnerligen aktuellt läge. Från denna synpunkt kan jag för min del icke finna den nu ifrågasatta tullsänkningen motiverad. Ser jag på priset på potatismjöl, är det i närvarande stund omkring 27 öre per kg., och det finns väl ingen i denna kammare, som vill göra gällande, att detta pris är för högt, utan tvärtom måste väl även de, som äro jordbrukets motståndare, om de försöka att kalkylera någorlunda, erkänna, att 27 öre är ett alldeles för lågt pris för potatismjölet i förhållande till produktionskostnaderna.

Motionären yttrar bland annat följande: »Det höga priset har medfört, att den svenska glykosindustrien numera ligger fullständigt stilla.» Motionären vill alltså åberopa glykosindustriens läge såsom ett motiv för en tullsänkning. Jag ber att få konstatera, att den ärade motionären har större intresse för glykosindustrien än för det svenska jordbruket. Men granskar man saken närmare, finner man, att den uppgift, som lämnas i motionen, icke är korrekt, ty den svenska glykosindustrien befinner sig för närvarande icke alls i något betryckt läge utan arbetar tvärtom under en mycket gynnsam konjunktur.

Jag vill med detta, herr talman, hava sagt, att det icke föreligger någon som

helst anledning att nu vidtaga en förändring i gällande tulltaxa på denna punkt, och detta så mycket mindre som jordbruket i närvarande stund är i behov av allt det skydd, som kan beredas det från statsmakternas sida.

Man vill nu icke giva potatisodlingen det skydd, som den behöver. Jag ber att i detta sammanhang få göra en anmärkning. Man sade, när det gällde understöd åt sockerbetsodlingen, att det icke var riktigt att giva de jordbrukare, som voro i besittning av Sveriges bästa jord, det skydd, som då påkallades. Men här hava vi nu jordbrukare, som icke äro brukare av Sveriges bästa jord, ty potatisodling kan, som herrarna torde ha sig bekant, ur odlingssynpunkt med fördel bedrivas även på den dåliga jorden. Här är det alltså den dåliga jordens brukare, som äro i behov av hjälp, men man är icke villig att giva ens dem det skydd, som de behöva.

Jag kan för öfrigt inskränka mig till att instämma med den ärade talaren på kristianstadslänsbänken, vars argumentering jag i allo ansluter mig till, och jag ber att få instämma i det yrkande, som gjordes av honom.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr andre vice talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Björnsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av rubriken 57 i gällande tulltaxa.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtanden: nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord och i anledning därav väckt motion; samt

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lindring i arrende-

*Om sänkning
av tullen å
stärkelse.*

(Forts.)

villkoren för vissa arrendatorer av kronans jordbruksdomäner och i anledning därav väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till befrämjande av export av hästar till Sovjet-Ryssland m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från klockarbostället i Örskelljunga församling;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt område i Arbrå socken av Gävleborgs län; samt

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och vissa enskilda personer i Boden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Ang. infö-
rande av s. k.
sommartid.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående införande av s. k. sommartid.

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion nr 221 hade herr *Enhörning* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att sommartid måtte, så snart ske kunde, komma till tillämpning inom riket, helst i förening med de andra nordiska länderna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd för-
anleda.

Herr **Enhörning**: Herr talman, mina herrar! Jag anser mig icke ha varit allt för djärv i mitt yrkande, då det endast gått ut på, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att sommartid måtte, så snart ske kan, komma i tillämpning inom riket, helst i förening med de andra nordiska länderna. Det torde för kammarens ledamöter vara väl bekant, att England, Frankrike, Belgien och Holland, alla, tillämpa sommartid och att denna inom nämnda länder har utfallit till full belåtenhet, varför de nu också fortsätta med en sådan anordning. Om utskottet velat tillmötesgå min anhållan, kunde denna fråga hava förberetts de nordiska länderna emellan, och då tiden varit mogen, hade vi också kunnat införa sommartid i vårt land. Vi ha tillämpat den en gång förut, och man måste nu erkänna, att den var till glädje och tillfredsställelse för den övervägande delen av vår befolkning.

Utskottet säger nu, att det icke vill bestrida, att tillämpning av s. k. sommartid för vissa befolkningslager ur folkhälsans synpunkt icke torde böra fränkännas en viss betydelse. Det torde ju också vara alldeles solklart, att det måste vara av utomordentlig nytta, att man kommer upp en timme tidigare på dagen under sommaren. Utskottet säger emellertid, att det finnes skäl, som kunna anföras emot denna uppfattning, och att gagnet av sommartidsdagens förlängning måste vägas emot de olägenheter, som följa därav. Utskottet talar i detta sammanhang om risker för folkhälsan till följd av den motsvarande minskning av tiden till nödvändig vila, som sommartiden onekligen kunde komma att medföra. Jag vill då fråga herrar utskottsledamöter, om sol, värme och ljus i någon mån kunna vara skadliga för folkhälsan. Det är ju obestridligt, att solen är den

bästa medicin, som man kan tillgripa emot bakterier, och sommartiden behöver ingalunda inkräkta på nattens vila och ro. Kommer man upp en timme tidigare på morgonen, är man nog glad att få gå till sängs en timme tidigare på aftonen, så mycket mer som mörkret då redan har inträtt.

Ang. införande av s. k. sommartid.
(Forts.)

Betänkligheter hava även framförts från jordbrukarnas sida, och utskottet ser häri ett avgörande skäl emot införande av sommartid. Detta torde nog vara alltför mycket sagt, ty utan tvivel skulle sommartiden även medföra en viss fördel för jordbrukarna, även om den i någon mån kunde vara förenad med någon olägenhet för dem. Om man nu påstår, att sommartiden medför olägenhet för jordbrukarna, d. v. s. om de skulle vara obligatoriskt skyldiga att stiga upp en timme tidigare, så är det ju ingen svårighet för herrar jordbrukare att rucka klockan tillbaka en timme under skördetiden.

Jag vill erinra kammaren om, att sommartid tillämpas på många håll i landet. Man har sagt mig, att befolkningen på landet i Norrbotten stiger upp en timme tidigare på sommaren. Man har vidare sagt mig, att man i Västerbotten tillämpar en sommartid med en halv timmes framflyttning av dagen. Befolkningen i dessa landsändar är alltså icke så konservativ som i de södra delarna av vårt land. Jag tror för min del, att jordbrukarnas motstånd mot sommartidens införande helt enkelt är beroende på en viss konservatism; det skall gå på de gamla, gamla utslitna farvägarna. Det torde nu vara på tid, att vi börja gå ifrån dessa fördomar.

Jag har också låtit mig berättas att även på en del andra håll inom vårt land använder man sig av s. k. sommartid. Befolkningen på landet har ju för övrigt i allmänhet i gamla tider varit mycket tidigare av sig året runt än nu och därför borde från det hållet betänkligheterna icke bliva så stora, som man nu vill göra troligt, och detta så mycket mindre, som vi haft en tillfredsställande erfarenhet beträffande den frågan från den tid, under vilken vi använde sommartid här i landet.

Jag beklagar, herr talman, att min hemställan i motionen kommit i ett så tråkigt läge, men jag kan nu icke göra annat, herr vice talman, än yrka bifall till min motion.

Herr Anderson, Erik: Herr andre vice talman! När den s. k. sommartiden för första gången år 1916 tillämpades i vårt land, företogs inom socialdepartementet en utredning om verkningarna av sommartiden. Av den då förebragta utredningen framgick, att för 16,9 % av svenska folket verkade sommartiden fördelaktigt; 52,3 % medförde den nackdelar för och 30,8 % av folket ställde sig fullständigt likgiltigt emot anordningen. Redan den orsaken, att endast 16 % av svenska folket ansåg den s. k. sommartiden fördelaktig, anser jag vara nog såsom skäl för, att det icke är lämpligt att nu införa sommartid igen.

Det huvudsakligaste skälet inom utskottet för dess ståndpunkt har dock varit, att det är förnämligast för lantbrukarna och för jordbrukets drift som verkningarna av sommartiden äro ofördelaktiga. Det är nämligen så, att skördearbetet icke kan börja så tidigt på morgonen på grund av att dagg och fuktighet finns kvar på skörden, som skall forslas in i ladorna. Därför är en timme tidigt på morgonen icke så mycket värd som en timme på kvällen.

Det framgår också utav den utredning, som samtidigt företogs inom järnvägsstyrelsen, att den besparing, som där uppstod på grund av sommartiden, endast utgjorde 13,200 kronor. Det är klart, att det uppstått besparingar på flera områden, men jag förmodar, att dessa icke äro så stora. Ställer man emellertid dessa små besparingar emot den skada, som kan uppkomma för jordbruket, om skörden får stå ute och det t. ex. kan komma ett regn under en natt eller en timme på eftermiddagen, när man annars skulle kunnat hinna forsla in ganska mycket, och skörden således blir utsatt för vattenöverspolning, kan

*Ans. infö-
av s. k.
sommartid.* den skadan uppgå till långt mera bara på en enda natt än den vinst, som upp-
står på andra områden.

(Forts.)

Nu har herr Enhörning sagt, att lantmännen kunde rucka tillbaka sina klockor och alltså börja litet senare på morgonen och fortsätta litet längre på kvällen med arbetet. Det gjordes nog försök i den riktningen, då vi hade sommartid, men det väckte förfärligt stor ovilja bland jordbruksarbetarna, att de skulle arbeta en timme efter det alla andra slutat arbeta och voro fria och lediga; jordbruksarbetarna ville icke vara med på en sådan anordning, och man får icke förtänka dem därför.

Jag hemställer med anledning av vad jag nu anfört om bifall till utskottets förslag.

Herr Enhörning: Herr vice talman, mina herrar! Jag har varit i tillfälle att diskutera denna fråga med en jordbruksinspektor, son till jordbruksaposteln Rösio, även han ifrån mörkaste delen av Småland, och han har givit mig en skriftlig förklaring över att sommartiden icke verkar till den grad depraverande på jordbruksarbetet, som den siste ärade talaren ville påstå. Jag vill icke nu besvara kammaren med att läsa upp densamma, men den kullkastar helt och hållet de teorier, som den föregående ärade talaren framfört. Jag tror, att herr Rösio äger ganska stor insikt om, huru sommartiden inverkar på skördearbetet. Under sådana förhållanden tror jag, att det endast är en viss konservatism, som gör sig gällande i detta motstånd mot införandet av sommartid.

Att sommartiden skulle vara till obestriddlig nytta och gagn för folkhälsan, har icke heller utskottet velat bestrida. Under sådana förhållanden hade det väl varit lämpligast att nu lämna denna sak i regeringens händer och låta den undersöka möjligheten att införa sommartid eventuellt i förening med de övriga nordiska länderna. Jag medger gärna, att sommartidens införande uteslutande i vårt land icke skulle hava samma betydelse som om den även bleve införd i Danmark, Norge och Finland. Vi ha ju järnvägsförbindelser med alla dessa länder, och det skulle under sådana förhållanden underlätta uppgörandet av tidtabeller för våra järnvägar. På sin tid hade också vår nuvarande järnvägs-general hörts i frågan och han förklarade, att ett införande av sommartid icke mötte något hinder från järnvägarnas sida och att sommartiden skulle vara mycket besparande även för järnvägarnas vidkommande. Att det skulle bli en stor besparing för hela Sverige, är ju alldeles påtagligt! Varför skall man kasta bort en besparing, som man kan göra, då man samtidigt kan ha glädje och tillfredsställelse genom att den s. k. sommartiden införes.

Jag yrkar, herr vice talman, fortfarande bifall till min motion.

Herr Winberg: Ja, herr talman, för mitt vidkommande är det enbart tillfredsställande att höra, att herr Enhörning så pass kraftigt gått till rätta med svensk konservatism, som vi under århundraden haft att göra med, då det varit fråga om mer eller mindre genomgripande reformförslag här i landet.

Det är nu så med oss mer eller mindre revolutionärt lagda invånare i detta land, att vi alltid få finna oss i att aldrig möta någon förståelse för våra reformförslag här. Beträffande nu föreliggande fråga var det ju mycket under kristiden, som man kom upp med och om vilket man trodde, att det skulle vara mer eller mindre frälsande från de svårigheter man hade att genomgå då, och ett av projekten i fråga om att rädda oss var att använda den s. k. sommartiden. Jag tror icke, att den har så ofantligt stor betydelse, som herr Enhörning här velat göra gällande. Jag tror, att det då knappast tjänar något till, om detta nu beror på den svenska konservatismen eller på naturlagarna eller på något annat, att så här på artificiell väg åstadkomma något dylikt.

Jag skall tala om, att jag annars icke är så förskräckligt ovan vid att gå

tidigt upp om morgnarna. Ibland i min ungdom fick jag lov att gå upp under hela året klockan halv fem på morgonen. Jag undrar, om herr Enhörning verkligen praktiserat detta. Samtidigt vill jag också säga, att det gläder mig att höra herr Enhörning nu så där i allmänhet vara förespråkare för betydelsen av ett naturligt levnadssätt. Men som sagt, herr talman, jag tror icke att vi skola vänta oss så synnerligen stor betydelse av denna reform. Det blir nog så, om den bleve genomförd, att icke endast jordbrukarna utan även herr Enhörning och jag komma att rucka tillbaka klockorna, och därför blir reformen icke av någon vidare betydelse i alla fall, så att det är nog klokast att bifalla utskottets förslag.

Ang. införande av s. k. sommartid.
(Forts.)

Herr Elisson: Herr Enhörning sade, att om det skulle innebära någon olägenhet för jordbrukarna i allmänhet att införa s. k. sommartid, vore den lätt att bota, ty de kunde bara vrida tillbaka klockan en timme, så var saken klar.

Det finns även ett annat sätt att lösa frågan, ty om det är så lätt, som herr Enhörning säger, att råda bot på denna olägenhet, så kunna ju i stället alla de, som vilja ha sommartid, vrida fram klockan en timme, så blir det sommartid för dem.

Herr Enhörning: Jag vill säga den siste ärade talaren, att mitt förslag om, att lantmännen skulle rucka klockan tillbaka en timme endast gällde under den korta tid av sommaren, då skördearbetet pågår, och det upptager endast en kortare tid, under vilken sommartiden är beräknad att vara. Det är då så mycket lättare för jordbrukarna att göra det, vill jag säga herr Elisson, än för alla övriga, som bygga och bo inom gamla Sverige.

När den näst föregående ärade talaren nämnde, att jag skulle hjälpa hans revolutionära parti, vill jag bestämt taga avstånd därifrån. Men jag förvånade mig i ganska hög grad över att herr Winberg också blivit i viss grad konservativt anlagd och det glädde mig att höra det och får jag väl antaga att det måste vara jordbruket och de frukter, som han skördar av jorden på sitt lantställe, som bibringat honom dessa egenskaper.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr förste vice talmannen infann sig och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion, I:91, angående obligatorisk märkning av ägg, som införas till Sverige.

Ang. märkning av importerade ägg.

Med föranledande av en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 91, av herr *J. B. Johansson*, Fredrikslund, m. fl. hade utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utfärda bestämmelser om obligatorisk märkning av ägg, som infördes till Sverige.

Ang.
märkning av
importerade
ägg.
(Forts.)

Herr Boman: Herr talman! Som herrarna torde finna av den redogörelse, som är intagen i utskottsutlåtandet, är detta en gammal fråga och tidigare en mycket omstridd fråga. Jag erinrar mig, att såväl vid 1909 som 1911 års riksdag förekommo livliga och, i andra kammaren särskilt, intressanta debatter i detta ärende. Sist nämnda år 1911 beslutades en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning angående vidtagande av lämpliga åtgärder i just det syfte, som nu är avsett, eller obligatorisk märkning av ägg, som importeras.

Emellertid föranledde aldrig denna riksdagens skrivelse någon förordning om obligatorisk märkning å importerade ägg. Vederbörande myndigheter avstyrkte dylik åtgärd.

Det egendomliga förhållandet har nu inträffat, att det i dag i båda kamrarna föreligger fullständigt enhälliga utskottsbetänkanden, vari hemställes, att riksdagen för sin del ville besluta anhålla att Kungl. Maj:t måtte utfärda bestämmelser om att importerade ägg skola vara märkta. Denna enhällighet, som nu inträtt, förefaller mig bero på att vederbörande utskott något underlåtit beakta den betydelse, som särskilt exporthandel med ägg har på prisbildningen beträffande denna vara.

Jag vill erinra om, att före krigsåren voro Sveriges import av ägg och dess export därav ungefär jämnstora. Det förekom t. o. m. under sista året före kriget, år 1913, att Sverige exporterade mer ägg än vad som importerades. Krigets ödeläggande verkningar på jordbruket och på våra näringar sträckte sig särskilt hårt över fjäderfäaveln, så att ännu så sent som år 1919 var exporten av ägg ingen och importen därav ganska betydande.

Från och med år 1920 har emellertid importen fallit och exporten vuxit, och den senare har nu nått en icke alls föraktlig siffra. Den är visserligen vida lägre än före kriget, men den är dock betydelsefull. Som bekant är produktionen av ägg synnerligen olika under olika tider av året. Under vissa årstider är produktionen inom landet långt större än konsumtionsbehovet. Om då icke exporten funnes, skulle säkerligen priserna då bli synnerligen otillfredsställande. För att en lönande export skall kunna bedrivas, förutsättes säkerligen, att åtminstone någon export skall kunna äga rum året runt. Eljest kan icke en exportvara ernå ett nöjaktigt pris på utländska marknader. För att export skall äga rum, torde det vara nödvändigt, att det under tider, då produktionen är liten, finns någon import, och då denna till stor del består av billigare vara, är det i varje fall icke någon nationalekonomisk förlust och torde icke heller vara till privatekonomisk förlust för producenterna av ägg. Om importen saknades, kunde följden bli, att priserna bleve ännu lägre vid de tider av året, då de i alla fall äro låga; möjligen blija de å andra sidan ännu högre å de tider av året, då de redan förut äro höga, men även för producenterna är ett sådant förhållande icke någon oblandad fördel. Möjligen kan det till och med lända till skada för äggproduktionen.

Då jag, liksom utskottet, synnerligen gärna vill främja denna naturliga och såväl för småbrukare som för egnahemsinnehavare, som det talas om i utskottsbetänkandet, icke föraktliga förvärvskälla, vill jag, då jag ingalunda vill motsätta mig — vilket dessutom vore lönlöst — den skrivelse, som här ifrågasättes, för Kungl. Maj:t påpeka önskvärdheten av, att de bestämmelser, som komma att utfärdas, icke må bli införda så hastigt, att de komma att verka hämmande på en import, som jag tror är behövlig, om landet skall kunna utveckla sin produktion på detta område. Det kräves ännu många år, innan produktionen blir så stor, att vårt land liksom Danmark hela året om kan exportera denna artikel.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

*Ang.
märkning av
importerade
ägg.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion, I: 97, angående rättighet att utan ansökning av annan få inträde å sinnessjukhus; och

nr 3, i anledning av väckt motion, I: 209, angående organiserad social hjälpverksamhet för de sinnessjuka.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatsens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen dels till anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 3,000,000 kronor, dels medgiva, att sådana besparingar å tidigare anvisade dylika anslag, som enligt gällande bestämmelser borde ställas till riksdagens disposition, finge av Kungl. Maj:t användas för sitt ursprungliga ändamål.

*Anslag till
anläggning av
vägar m. m.*

I samband härmed hade utskottet förehåft till behandling två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 69, av herrar *L. Tjällgren* och *H. Andersson* och den andra inom andra kammaren, nr 89, av herr *C. J. Öberg* m. fl., däri hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1926—1927 till anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar anvisa ett extra reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å de av herrar *Tjällgren* och *H. Andersson* samt herr *Öberg* m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 69 och II: 89), i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

b) medgiva, att sådana besparingar å tidigare anvisade dylika anslag, som enligt gällande bestämmelser borde ställas till riksdagens disposition, finge av Kungl. Maj:t användas för sitt ursprungliga ändamål.

(I: 170 och II: 104), i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till understödjande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprepning av åar och farleder för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 1.000.000 kronor;

*Anslag till
brobyggnader
m. m.
(Forts.)*

b) medgiva, att sådana besparingar å tidigare anvisade dylika anslag, som enligt gällande bestämmelser borde ställas till riksdagens disposition, finge av Kungl. Maj:t användas för sitt ursprungliga ändamål.

Enligt en vid förevarande punkt avgiven reservation hade herrar *S. H. Kvarnzelius*, *A. Wiklund* och *J. Olofsson* i Digernäs ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med bifall till de av herrar *H. Andersson* och *Frändén* samt herr *Lindmark* m. fl. i ämnet väckta motionerna, (I: 170 och II: 104) till understödjande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprepning av åar och farleder för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 1.400.000 kronor;

b) medgiva, att sådana besparingar å tidigare anvisade dylika anslag, som enligt gällande bestämmelser borde ställas till riksdagens disposition, finge av Kungl. Maj:t användas för sitt ursprungliga ändamål.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den reservation, som finnes avgiven under denna punkt.

Herr **Lindblad**: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Frändén**: Herr talman! Eftersom jag är motionär i denna fråga, ber jag få yttra några ord. Först vill jag erinra, att här föreligger ett verkligt behov av ökat anslag på här ifrågavarande punkt.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har inom länet låtit verkställa en utredning beträffande behovet av ombyggnad av alla äldre broar inom länet. Det har av denna utredning framgått, att det för ombyggnad inom Jämtlands län av äldre broar behövs för de närmaste åren ett statsbidrag på över 1½ miljon kronor. Det förefaller mig verkligen som om herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet förbisett det förhållande, som här föreligger. Det är ju så, att de väghållningsskyldiga i väghållningsdistrikten icke hava medel för dessa arbeten. Om en bro börjar anses riskabel för den allmänna trafiken, bli de väghållningsskyldiga helt enkelt ålagda att ombygga bron. Det går emellertid icke då för de väghållningsskyldiga att undskylla sig med att säga, att det icke finns medel till ombyggnadskostnaderna. Det står också så till, att de väghållningsskyldiga måste låna pengar och under många år förskottera dessa medel och härför betala dryga räntor. Det kan därför icke vara motiverat, att man här på grund av sparsamhet anser sig böra hålla detta anslag till så lågt belopp, som här är ifrågasatt.

Reservanterna ha säkerligen rätt i sitt uttalande, då de säga: »De krav på statsbidrag för detta ändamål, som framkomma, torde i stor utsträckning vara av sådan natur, att de icke utan äventyrande av trafiksäkerheten låta sig undanskjuta.» Om det är fråga om nya bro- eller vägbyggnader kan man uppskjuta arbetet, men då det gäller alla dessa äldre broar, som kommit i ett så dåligt tillstånd, att de måste ombyggas, är det alldeles klart, att det är fråga om ett arbete, som icke går att uppskjuta till ett annat år. Det har därför vållat stora ekonomiska bekymmer för oss ute i distrikten att kunna ombygga

Anslag till
brobyggnader
m. m.
(Forts.)

dessas broar just vid sådan tidpunkt, att trafikanterna icke behöva utsättas för risk till trafikolyckor. Man minns kanske här, hur det gick i Stockholms län, då man lät en gammal bro vara så länge utan att vidtaga ombyggnad av densamma, att en vacker dag en trafikant ramlade ned genom bron. Jag undrar, hur det skulle taga sig ut, om man ute i distrikten skulle följa en sådan ordning.

När jag nu, som sagt, är motionär i denna fråga och har varit med om att yrka på ett högre anslag för denna post, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan om höjning av anslaget till 1,400,000 kronor.

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Då den siste ärade talaren ville göra gällande, att departementschefen icke beaktat det behov, som här föreligger, och då han i detta sammanhang särskilt anförde ett yttrande från länsstyrelsen i Jämtlands län, ber jag först få påpeka, att framställningen från länsstyrelsen i Jämtlands län finns återgiven i propositionen. Att här föreligger behov, vill jag naturligtvis ingalunda bestrida, och man må ju beklaga, att behoven icke kunna tillgodoses i den omfattning, som är önskvärd. Jag vill emellertid framhålla, att i vad det berott på mig, har jag sökt inom ramen av de belopp, som kunnat ankomma på sjätte huvudtiteln, avväga de olika kraven emot varandra och även sökt, i den mån det varit möjligt med hänsyn till de finansiella förhållandena, att tillgodose de mest trängande behoven.

Beträffande det anslag, som nu är fråga om, framför allt till brobyggnader, ber jag få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att här har Kungl. Maj:t föreslagit en ökning från 850,000 till 1,000,000 kronor, alltså en ökning på 150,000 kronor, och detta torde väl om något vittna om att varken departementschefen eller regeringen har förbisett, att här föreligger ett behov, som såvitt möjligt bör tillgodoses.

Vidare ber jag få erinra om att beträffande brobyggnader, kunna automobilskattemedel i större utsträckning än beträffande andra vägbyggnader användas för att tillgodose behovet. Nu framhåller man också som den siste ärade talaren, att det är särskilt i fråga om äldre brobyggnadsföretag, som detta behov starkt föreligger. Ja, om nu dessa 1,000,000 kronor användas för de äldre brobyggnadsföretagen, d. v. s. sådana, som med vederbörligt tillstånd påbörjats, utan att de tidigare kunnat erhålla statsbidrag, och om man därtill för dessa och för de nya brobyggnadsföretagen i möjligaste mån använder sig av automobilskattemedel, tror jag, att behovet skäl kunna tillnärmelsevis tillgodoses.

Det är sålunda enligt min uppfattning åtskilliga skäl, som tala för att kammaren här bör stanna vid det anslag statsutskottet föreslår, vilket är detsamma, som Kungl. Maj:t för sin del yrkat.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: När herr statsrådet nämnde, att automobilskattemedlen i större utsträckning kunde användas för här berörda brobyggnadsändamål, kan det vara skäl att erinra om att automobilskattemedlen ju äro avsedda för de vägar samt de broar, som äro hårdast belastade av automobiltrafiken. Nu förhåller det sig så, att runt om i vårt land finns det massor av gamla landsvägsbroar, träbroar, som behöva ombyggas, men som äro belägna på sådana vägar, vilka enligt bestämmelserna för automobilskattemedlens fördelning ej kunna komma i åtnjutande av automobilskattemedel. Det lindrar emellertid icke, att dessa vägar också befaras av bilar, ehuru icke i så stor utsträckning. Dessa broar äro så dåliga, att de äro en fara för trafik-säkerheten, och det har blivit ett särskilt trängande behov för vägdistrikten att få dessa massor av träbroar ombyggda. Det är sålunda ett behov, som har kommit ombyggnadsarbetena att tränga sig fram i hastigare tempo än som

förutsetts. Det gör, att jag anser, att den motion, som väckts av herr Frändén, borde bifallas. Redan det förhållandet, att det ligger ansökningar inne för över 10.000.000 kronor och att 53 företag erhållit tillstånd att bygga i förskott, vittnar om, huru trängande behovet är just här. Antingen måste detta anslag höjas eller också måste bestämmelserna i fråga om automobilskattemedlen lättas, så att man verkligen kan få anslag av dessa medel till sådana broar, som ligga på andra än de ur trafiksynpunkt mest viktiga bilvägarna. Jag har personlig erfarenhet därom, därför att i det distrikt, jag tillhör, ha ansökningar om anslag till ombyggnader av broar blivit avslagna, emedan biltrafiken icke ansetts vara tillräckligt stor. Vi i vår tur ha i stället fått tillstånd att bygga i förskott på det vanliga brobyggnadsanslaget. Behovet tränger sig fram här i alldeles särskild grad, och det är ett behov, som är nödvändigt att tillgodose icke minst med hänsyn till trafiksäkerheten.

*Anslag till
brobyggnader
m. m.
(Forts.)*

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr Frändén begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 14.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för anläggning av enklare vägar för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 600.000 kronor.

*Anslag till
anläggning av
enklare vägar.*

I samråd härmed hade utskottet förehåft till behandling en inom första kammaren av herr A. W. T. von Sneidern väckt motion, nr 122, däri motionären hemställt, att riksdagen måtte för anläggning av enklare vägar för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 800.000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å den av herr von Sneidern i ämnet väckta motionen (I: 122), i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte för anläggning av enklare vägar för

Anslag till budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 600,000 kronor.
anläggning av
enkla re vägar.

(Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *J. L. Widell, O. Bergqvist, E. J. G. Rosén, J. G. Waller* och *J. Jönsson* i Revinge, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med bifall till den av herr von Sneidern i ämnet väckta motionen (I: 122), måtte för anläggning av enklare vägar för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 700,000 kronor.

Herr Rosén: Herr talman! Jag måste beklaga, att utskottet icke ansett sig böra i någon mån tillmötesgå den framställning, som framförts motionsvis av herr von Sneidern. Motionären har velat öka anslaget till enklare vägar från av Kungl. Maj:t begärda 600,000 till 800,000 kronor. Det är ju så, att det finns ineliggande ett 70-tal ansökningar om bidrag å tillsammans nära 11,000,000 kronor, varav över 7,000,000 kronor skulle utgå av statsbidrag. Då departementschefen begär endast 600,000 kronor, är det alltså icke ens 10 % som skulle anvisas för ändamålet.

Det ifrågavarande anslaget användes ju numera till vägar av enklare typ över hela landet. Detta är alltså icke längre någon norrlandsfråga, som den från början var. Den, som haft tillfälle att resa på dessa vägar, har funnit, att de kunna betraktas som lika goda som de dyrare allmänna vägarna. Det är således enligt min uppfattning ekonomiskt fördelaktigt, framförallt för staten, att i större utsträckning än som hittills skett slå in på främjandet just av denna vägtyp.

Några reservanter ha ansett, att riksdagen åtminstone borde bevilja 10 % av det i år erforderliga anslaget eller 700,000 kronor, sålunda en medelväg mellan vad Kungl. Maj:t begärt och vad herr von Sneiderns motion avser. Då jag nu yrkar bifall till reservationen, ber jag emellertid få hemställa om en ändring i densamma. Ett litet fel har nämligen uppstått. Det står, »att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med bifall till den av herr von Sneidern», etc. Det bör ändras till, »att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och den av herr von Sneidern i ämnet väckta motionen måtte bevilja 700,000 kronor».

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen med denna ändring.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Ja, de strävanden, som förefinnas för åstadkommande av bättre vägförbindelser, som vårt land så starkt behöver, känna vi väl till. Det gäller att få medel, som något så när förslå, och det gäller att få medel, där behovet är som störst. Nu har man icke varit med om någon höjning av det allmänna väganslaget och icke heller av brobyggnadsanslaget. Jag tror, att under sådana förhållanden finns det ytterligare skäl att beakta den ganska anspråkslösa framställning, som gjorts i min motion och som delvis har beaktats av några reservanter inom utskottet.

Det har anförts från olika håll, att det allmänna väganslaget kan lättas i icke oväsentlig mån genom användande av bilskattemedel. Detta har sin riktighet. Bilskattemedlen äro, som vi veta, efter de principer, som fastställts för dem — enligt min uppfattning riktiga principer — avsedda att användas dels till underhåll av utav bilar starkare trafikerade vägar, dels till förbättring av dessa vägar. När nu bilskattemedlen lyckligt nog ha stigit till ett mycket högt belopp och fortfarande tyckas vara i stigande, anser jag även för min del, att det är fullt befogat, att dessa medel tagas till användning i icke obetydlig utsträckning för omläggning även av dessa mera trafikerade vägar, som hittills uteslutande ha byggts och omlagts med hjälp av det allmänna

vägenslaget. Härigenom kan ett visst lättande av detta åstadkommas. Det har också varit anledningen till att jag under de senare åren icke motionerat om ökade anslag på denna punkt utan i stället vänt mig åt det andra hållet, så att säga, och begärt att få ökade statsmedel till s. k. enklare vägar även i södra delen av landet. Dessa enklare vägar, som icke äro byggda efter de stränga normalbestämmelser, vilka gälla för det allmänna vägenslaget, byggdes till en början endast i Norrland. Anslaget var uteslutande avsett för de norrländska länen, men på sista tiden har riksdagen därvidlag intagit en något ändrad ställning. År 1921 avsattes särskilt 200,000 kronor för södra Sverige, och sista året gjorde Kungl. Maj:t en liten avsättning på 50,000 kronor. Emellertid var riksdagen i tillfälle att taga en förnyad ställning till denna fråga förra året, då jag framlade en motion. Då uttalade sig statsutskottet i princip för att dessa vägar även skulle få byggas i södra delen av landet. Det var konsekvensen av detta uttalande, som man väntade, att Kungl. Maj:t skulle taga vid framläggandet av årets proposition, men då så icke skedde, får man hysa den förhoppningen, att riksdagen skall taga konsekvensen därav i dag.

*Anslag till
anläggning av
enklare vägar.
(Forts.)*

Nu har visserligen även denna min motion blivit avslagen av andra kammaren, men jag kan icke liksom herr Kvarnzelius böja mig för den folkopinionen, och det är icke uteslutet, att den kan taga intryck vid en gemensam votering av den påstådda högre insikten i denna kammare, till vilken jag därför nu vädjar.

Det allmänna vägenslaget avlastas alltså åt det ena hållet genom bilskatte-medel och åt det andra hållet genom användning av enklare vägar, och det finns skogstrakter och ganska glest befolkade trakter i mellersta Sverige i större grad än man här i allmänhet föreställer sig. I dessa trakter är det synnerligen lämpligt ur ren besparingssynpunkt att begagna sig av en enklare vägtyp. Jag ser från mitt eget län, hur det är möjligt att överflytta från det allmänna vägenslaget en del vägar på detta anslag, varigenom givetvis en direkt besparing sker.

Men det är även en annan synpunkt att beakta, och det är den att för att förbättra vårt vägväsende, är det nödvändigt, att det äger rum ett gott samarbete mellan myndigheterna och respektive vägdistrikt. Nu är det naturligtvis ofta så, att ledningen av vägdistrikten är hemma i de öppna odlade bygderna, där folket mest bor, och då är det ganska förklarligt, att de avlägsna skogsbygderna kanske icke alltid bli så väl tillgodosedda. Det blir ofta myndigheterna, som då få understödja deras strävanden, och man möts då ofta — icke så underligt för övrigt — av den invändningen: »Skall det vara behövt för oss att bygga dessa dyra vägar upp genom dessa trakter, där det faktiskt icke är behövt att lägga ned så mycket pengar?» Om man då kan säga: »Här finns möjlighet för er att kunna få en billigare vägtyp, den kostar icke alls mycket», så förklaras det: »Under sådana förhållanden kunna vi vara med därom».

En tredje synpunkt skulle jag vilja framhålla, och det är den, att just i dessa trakter, där man får vara med om att betala vägs katt men icke får några vägar, kännes det förhållandet, att man nu för tiden lägger ned så betydande penningmedel — jag syftar på bilskattemedlen — på de stora stråkvägarna, så mycket bittrare. Man möts också ofta av den invändningen: »Är det nödvändigt, att alla dessa pengar skola läggas ned för att bilarna skola kunna fara fram, medan vi samtidigt icke kunna få några vägar alls?» När man mötes av detta resonemang, har man just icke något svar att komma med, men det riktiga svaret är att försöka komma till en bättre ordning, och denna bättre ordning har jag försökt i min ringa mån att främja genom det förslag, som nu föreligger till avgörande.

Den anslagsökning, som begäres, är synnerligen obetydlig och anspråkslös,

Anslag till
anläggning av
enklares vägar.
(Forts.)

men det är dock det första steget för att i handling visa, att riksdagen går med på den princip, som riksdagen tog en avgörande och bestämd ställning till föregående år. Det är ju rätt betydliga anslag, som begäras uppe i Norrland men i våra övriga landsdelar tror jag icke, att anslagskraven behöva bli så förfärligt stora eller äro så stora, men det är dock krav, som förtjäna att beaktas, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Jeansson: Då statsutskottet icke kunnat tillstyrka, vad motionären begärt, har det skett under åberopande av de skäl, som departementschefen här anfört mot en höjning av anslaget. Ett skäl har varit det ekonomiska, och vi veta ju, att budgeten är ganska spänd och att varje överskridande av den kan leda till bekymmer och vanskligheter att kunna få debet och kredit att gå ihop och framför allt kunna nå det mål, som jag förmodar, alla äro ense om att försöka vinna vid denna riksdag, nämligen att få lägre skatter. Ett annat viktigt skäl har varit, att de olika vägtypernas avgränsning icke blivit fastställd. Det försiggår en undersökning härom, och departementschefen har ju velat avvakta dess slutförande, innan han tar ställning till en ökning av anslaget på detta område.

Då man hör de skäl, som framföras för ökade anslag till väganläggningar, och då man framhåller här i riksdagen, att vägarna äro i så dåligt skick här i landet, vill jag framhålla, att detta ju icke är något, som har kommit på en gång så att vägarna nu äro sämre än förut, utan orsaken till klagomålen är, att kraven på vägarna ha blivit större genom automobiltrafikens tillkomst. Det är alldeles naturligt, att det krävs en tid och en längre tid, innan man kan möta dessa nya omständigheter, som inträtt genom automobiltrafiken, och att man icke på en gång kan ställa alla vägar i vårt land i sådant skick, att man kan säga, att de äro fullgoda. Det kräver sin tid, och riksdagen har icke varit njugg på anslag. Jag hänvisar till punkt 12, där det erinras om att över 60 miljoner kronor av ensamt nödhjälpsmedel under de senare åren anslagits till förbättring av vägar. Jag tror, att vi redan gjort vad som kunnat göras, och man måste ju med hänsyn till den begränsade tillgången på medel se till, att man icke far alltför hastigt fram. De, som ha stora pretentioner på vägarna, få lugna sig med att det så småningom blir bättre — men på en gång går det icke.

På dessa skäl, herr vice talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vennersten: Herr talman! Då motsvarande ärende var före här i kammaren i fjol, hörde, som herrarna torde påminna sig, även jag till dem, som stodo på utskottets avvisande ståndpunkt, ehuru jag då liksom nu sympatiserade med motionären. Nu har jag icke deltagit i ärendets behandling i utskottet, och jag vill därför tillkännagiva, att om jag det hade gjort, skulle jag i år utan tvekan ha ställt mig på reservanternas ståndpunkt. Vi skola icke glömma, som den ärade motionären här själv anfört, att vi i riksdagen i fjol togo principiell ståndpunkt i denna fråga och erkände, att den tanke, som låg till grund för herr von Sneiderns motion, var riktig och att den borde stödjas. Det är faktiskt ett utmärkt gott sätt att gå fram, om man vill med minsta möjliga kostnader åstadkomma största möjliga effektivitet i fråga om vägnätets utveckling. Jag kan icke förstå annat än att riksdagen gör klokt i att fullfölja den tankegång, som vi godkände här i fjol, och nu bevilja detta högre anslag till dessa vägar, som ingalunda äro avsedda för den stora automobiltrafiken utan för att tillgodose ett behov av kommunikationer, som är ett av de mest trängande, såvitt jag vet, som föreligga här i landet.

Kan man nu ställa sig avvisande på de grunder som utskottet anfört och göra gällande statsfinansiella betänkligheter? Ja, visserligen kan man göra det, och

jag vill gärna erkänna, att det ligger mycket berättigande i detta, att Kungl. Maj:t är bäst i stånd att överblicka det hela ur denna synpunkt, men tyvärr, lär väl ingen Kungl. Maj:t vara så fullkomlig, att icke något av de viktiga krav, som föreligga, kan bliva förbigånget eller icke till sitt värde rätt bedömt. Jag tror, att om Kungl. Maj:t hade grundligare övervägt vad riksdagen skrev i fjol, hade vi fått se ett förslag från Kungl. Maj:ts sida om ett något större anslag än som nu förekommer i statsverkspropositionen.

*Anslag till
anläggning av
enklare vägar.
(Forts.)*

Jag vill icke giva min ärade länskamrat ett offentligt erkännande för hans egen persons skull, men jag vill nämna, att när jag kommer hem till mitt län och ser, med vilket intresse man där sköter sina vägar, i stor utsträckning beroende på den nye hövdingens initiativ och intresse för saken, så unnar man verkligen denna befolkning och andra läns invånare i samma läge ett något högre anslag för att kunna åstadkomma de billiga kommunikationer, som äro av största behov påkallade. Jag tror icke, att det är någon överdrift i herr von Sneiderns påpekande, att det här gäller ett verkligt vitalt behov. Jag vet icke, huru uttrycket föll, men jag fattade hans tankegång så. Jag vädjar till kammararen att följa reservationen och därmed också åstadkomma ett fullföljande av den väg, som vi i fjol slog in på, och ett uppfyllande av de lüften, som enligt min mening ligga i riksdagens uttalande i fjol.

Jag fick en indirekt förebräelse av min ärade länskamrat i fjol, för att icke jag åtminstone, som var från hans län, givit mitt bifall till motionen redan då, och tillät jag mig svara, att jag sällan sett en motion ha fått ett så välvilligt bemötande och ett så välvilligt omnämnande som denna, och jag sade detta i den övertygelsen, att riksdagen nästa år skulle bifalla motionen. Jag hoppas, att det skall bliva fallet här i dag, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindblad: Herr talman! Det är verkligen riktigt synd, att den siste ärade talaren icke var med på avdelningen, när denna fråga behandlades, ty i allmänhet komma vi rätt väl överens om att man icke bör överskrida budgeten allt för mycket. I det fallet bruka vi alltid vara samstämmiga i våra åsikter, och jag undrar, om han icke vid prövnigen av väganslaget också skulle ha kommit underfund med, att man borde stanna vid vad Kungl. Maj:t i det fallet föreslagit. I detta fall är det ju dock så, att det finnes en reserv på ett par hundra tusen kronor. Om de läggas till de 600,000 kronorna, så ha vi ett anslag på 800,000 kronor för dessa enklare vägar.

Nu sade den siste ärade talaren, att konsekvensen av fjolårets beslut borde ha utmynnat i ett högre anslag.

Men det föreligger också ett annat beslut av riksdagen, nämligen om undersökning av vägtyper, och innan man kommit till klarhet om vilka olika vägtyper, man skall använda sig av, torde det vara alla skäl att iakttaga en viss försiktighet beträffandet anslaget. Jag vill visst icke bestrida — och ingen inom utskottet vill bestrida det — att väganlag behövas i större utsträckning, än man för tillfället är i stånd att åstadkomma, men när man tager hänsyn till vad man under senare år nedlagt på vägar, kan man icke säga med rätta, att man förbigått de krav på vägar, som ställts från landsbygdens sida. Det har nu redan påpekats, att genom arbetslöshetskommissionen byggts över 250 mil vägar för 60 miljoner kronor, och sedan ha tillkommit automobilskattemedlen, som göra det möjligt att i mycket större utsträckning än förut förbättra våra vägar och se till, att kommunikationslederna bliva i alla avseenden bättre, än de överhuvud taget varit. Så kommer här till, att staten anslagit medel till utfartsvägar o. s. v. och man försöker på alla sätt genom statens medverkan tillgodose behovet av kommunikationer för den befolkning, som för tillfället sitter i trångmål i fråga om dessa. Jag kan för min del icke se annat, än att riksdagen gjort vad som på

*Anslag till
anläggning av
enkla re vägar.
(Forts.)*

den ankommit hittills i fråga om väganslaget. Att man nu icke kan tillfredsställa de krav, som från vissa håll framställts, det beror på omständigheter, som ingen råder över, och det finns också andra anslagskrav, som måste minskas, för att allt skall kunna tillgodoses på bästa möjliga sätt. Det ena får vägas mot det andra.

Jag kan, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Sneidern: Jag skulle endast gentemot den siste ärade talaren vilja hänvisa till att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har med hänsyn till reservationen på 200,000 kronor dock ansett sig böra föreslå ett anslag på 2 miljoner kronor. Sålunda är man långt under det verkliga behovet, även om man går med på en summa av 700,000 kronor.

Vidare vill jag erinra om, att detta anslag år 1922 var uppe i 1,500,000 kronor och att sålunda den reduktion, som av ekonomiska skäl vidtagits, är synnerligen kraftig. Tidigare har anslaget uteslutande avsetts för Norrland. Då man nu är villig att gå in på en annan princip och även börjat så smått tillämpa den, betyder detta ytterligare minskade möjligheter att tillgodose de behov, som göra sig gällande i Norrland. Man kan icke komma ifrån, att när anslaget nu skall användas för hela landet, måste det sättas något högre, än när dessa anspråk från andra landsdelar icke framställdes.

Vad angår talet om vägtyperna, vill jag säga, att det torde vara omöjligt att kunna tillgodose önskan, att vi få så bestämt fixerade typer, att de skulle kunna vara lika överallt under så olika förhållanden, som råda här i landet. Vad man med dessa enklare vägar söker åstadkomma och sträva efter är, att man skall kunna jämkla med de ganska stränga bestämmelser, som gälla för det allmänna väganslaget. Det betyder, att man får bygga vägar med något starkare lutning, kurvor, med mindre radier och något mindre vägbredd. Det är det hela, men på det sättet kan man för ett billigt pris åstadkomma tillfredsställande vägar i de bygder, varom är fråga.

Det har talats av både herr Jeansson och herr Lindblad i dag om de stora uppförringar, som ha gjorts för vägväsendet. Jag är den förste att erkänna, att så skett och fortfarande sker, men då man säger, att man just på grund därav icke skall ägna någon uppmärksamhet åt detta spörsmål, vill jag understryka, vad herr Vennersten sade, att de stora anslagen gå just till förbättring av de redan nu bästa vägarna, under det att här gäller att åstadkomma något så när tillfredsställande vägkommunikationer för dem, som icke hava några kommunikationer alls.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende å den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Rosén*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen, dock med den ändring, att orden »med bifall till» utelämnades.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Rosén* m. fl. begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen med den av herr Rosén under överläggningen föreslagna ändringen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, företogs omröstningen, jämlikt beslut av herr förste vice talmannen, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

'Ja — 59;

Nej — 55.

*Anslag till
anläggning av
enklares vägar.
(Forts.)*

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för anläggning av utfartsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 225,000 kronor.

*Anslag till
utfartsvägar
i Norrland
m. m.*

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *P. Bergström* i Bäckland väckt, till utskottet remitterad motion, nr 107, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta höja det av Kungl. Maj:t under förevarande punkt äskade beloppet till 300,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å den av herr Bergström i Bäckland i ämnet väckta motionen (II:107), måtte för anläggning av utfartsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 225,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *O. Bergqvist*, *E. J. G. Rosén* och *J. G. Walles* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med bifall till den av herr Bergström i Bäckland i ämnet väckta motionen (II:107), måtte för anläggning av utfartsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor.

Herr **Rosén**: Jag förstår, att det är lönlöst att tala för den föreslagna lilla höjningen av detta anslag, men jag måste såsom reservant säga några ord.

Utskottet åberopar mot motionärens förslag om den blygsamma ökningen av anslaget med 75,000 kronor, att riksdagen förut — det var i fjol — vidtagit en avsevärd höjning av anslaget. Ja, den höjningen sammanhängde ju med, att man medgivit, att anslag till vägar av denna typ skulle få utgå även inom andra län, än som ursprungligen bestämts. En av detta skäl verkställd höjning kan ju icke vara till något särskilt gagn för de norrländska län, som ursprungligen skulle vara ensamma om detta anslag.

Emellertid vill jag fästa uppmärksamheten på, att detta är det förmånligaste

Anslag till
utfartsvägar
i Norrland
m. m.
(Forts.)

anslag för anläggande av vägar inom väglösa bygder, som riksdagen över huvud kan bevilja. Det är nämligen så, att när det gäller exempelvis ödebygdsvägar utgår statens bidrag med 90 % av byggnadskostnaderna, medan statsbidraget, när det gäller dessa utfartsvägar, utgår med en fjärdedel eller högst en tredjedel av byggnadskostnaderna. Landstingen skola bidraga med 15 % och intressenterna få bekosta återstoden. Det är i regel minst halva beloppet, som intressenterna själva få lov att betala. Detta är en stark garanti för att inga onödiga vägar komma till stånd. Jag förmodar emellertid, att det kommer att dröja en tid, innan riksdagen inser, att det verkligen är fördelaktigt att öka detta anslag så mycket som möjligt, ty det visar sig, att man hellre beviljar stora belopp till de dyraste vägarna. När det gått ända därhän, att man ombygger förutvarande landsvägar för kostnader, som gå till samma belopp, som kostnaderna för byggande av en järnväg med stationshus och banvaktstugor, borde det dock stå klart, att man icke kommer någon vart med tillgodoseende av vägbehovet, om ej förnuftigare typer komma till användning.

Ehuru jag här någon utsikt att för närvarande i detta avseende vinna kammarens gehör, måste jag dock yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Lindhagen*.

Herr **Lindblad**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Det är utan tvivel så, som den siste ärade talaren sade, att med detta anslag skulle mycket mera kunna åstadkommas, men just därför att staten lämnar så stora bidrag, kan ju ändå en mängd utfartsvägar byggas för det belopp, som föreslagits.

Därtill kommer, att en ny proposition har inkommit rörande särskilt utfartsvägar i Västerbottens län, och jag förmodar, att när Kungl. Maj:t på detta sätt sökt tillgodose behovet av utfartsvägar, finnes ingen anledning att höja det belopp, som i detta särskilda fall föreslagits, ty med detta anslag är det ju så som med så många andra, att det måste vägas mot andra behov i fråga om vägar och annat.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pers**: Herr talman! Jag vill säga några ord till förmån för reservationen.

Det förhåller sig så, att nere i landet, i de av gammalt befolkade och uppodlade delarna, är vägnätet ganska utbredd mellan byar och gårdar, och vägdistriktet och det allmänna har övertagit vägarna i bygderna i en långt större utsträckning, än vad fallet är i de norra och västra landsdelarna. I dessa sistnämnda landsdelar får befolkningen, byinvånarna och de, som bebygga landet, i stor utsträckning själva hålla sina vägar. Det är därför en rättvisa mot dessa senast befolkade landsdelar, där nyodling och ny bebyggelse äger rum, att understödja deras strävan, så att även de få hyggliga vägförhållanden, och därför, herr talman, ber jag att få tillstyrka reservationen.

Herr **Rosén**: Endast ett par ord i anledning av herr Lindblads argumentation!

Det förslag, som av Kungl. Maj:t framlagts om tillfartsvägar till inlandsbanan, avser ju icke alls vägar av denna typ, utan det avser huvudvägar, som äro av samma klass som ödebygdsvägar, till vilka staten skall bidraga med 90 %. Här gäller det vägar, till vilka lämnas bidrag med allenast 25 till 33 %.

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Jag anser mig böra med ett par ord motivera mitt ståndpunktstagande i denna fråga.

Utfartsvägar äro av stort behov påkallade särskilt i de båda nordligaste länen. Där gå ju stora stråkvägar fram genom de vida bygderna, men på sidan ligga byar, som äro isolerade från dessa vägar, därför att det icke finns några utfartsvägar. Byinvånarna sitta där med sina hästar, men de kunna icke begagna dem för att komma ut till en utfartsväg. De få lita till apostlahästarna, och när de skola förse sig med förnödenheter utifrån, få de släpa dem fram på obanade stigar eller också bära dem på ryggen. Jag kan nämna t. ex., att det på 1 mils avstånd från Luleå finnes en by, som består av åtminstone 15 gårdar, men som icke har någon utfartsväg till den allmänna landsvägen, och när detta sker på det färska trädet, vad skall då icke ske på det torra, d. v. s., när i en så bebyggd trakt som Luleåbygden det finnes sådana exempel, hur skall det då icke vara i lappmarkerna? Vi skola komma ihåg, att Norrbottens och Västerbottens län utgöra mer än $\frac{1}{3}$ av hela Sveriges yttvid, ett område på mer än 140,000 kvkm., där människorna bo spridda, och det är givet, att om de skola kunna känna någon arbetsglädje, det är nödvändigt för dem att åtminstone få lättare och förbättrade kommunikationer. Vad som gäller om Norrbottens och Västerbottens län gäller även om Jämtlands län och även om vissa trakter av Värmlands län.

Då det här icke är fråga om större belopp än vad fallet är, och då dessa vägar äro av så stort behov påkallade och kunna göra befolkningen så stor nytta, och dessutom orten får bidraga med så väsentlig procent till bekostandet av dessa vägar, vill jag varmt hemställa till kammaren att i detta fall bifalla reservationen.

Herr Lindhagen: Jag ber att till de sist anförda skälen också få lägga ytterligare ett.

Riksdagen har ju i viss mån visat en benägenhet, om också en svag benägenhet, för att främja bildandet av nya jordbruk, och då framförallt i de norra landsdelarna, där man tror sig kunna skapa så många, men sådana jordbruk kunna icke komma till stånd, om man icke får vägar. De vägar, som nu föreslås, äro i alla fall en obetydlighet mot dem, som verkligen behövas. Skall man kunna grundlägga denna kolonisation, måste man rycka fram mot den på alla fronter, och en sådan front är denna.

Ur den synpunkten är det, som jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Enhörning: Även jag anhåller att få instämma i biskop Bergqvists anförande.

Jag besökte förlidet år Norrbotten, och då hade vi tänkt göra en exkursion från Överkalix fram till Råne älv. Vi gingo en och en halv mil över moras och spänger och skulle vidare, men när vi kommo till en by, som heter Bönträsk, måste vi verkligen avstå, ty det var totalt omöjligt att komma fram. De människor, som bo där i obygderna, kunna icke komma fram med hästar annat än under vintern, då det är fruset och de upptaga s. k. vintervägar i skogar och över myrar. Det är därför av synnerligen stor vikt, att vi icke avslå vad reservanterna här yrkat, ty redan för 17 år sedan hade väg utstakats från Överkalix till Sainto över Bönträsk, men ännu hade vägstyrelsen icke erhållit några medel i form av statsbidrag för denna vägs byggande. På grund härav anhåller jag, herr vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat proposi-

Anslag till
utfartsvägar
i Norrland
m. m.
(Forts.)

tionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Rosén* m. fl. begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Rosén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 56.

Punkterna 18 och 19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkten 21.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22.

Anslag till
statsunder-
stödda fiske-
hamnar.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom bidrag till statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Isak Svensson* väckt motion, nr 18, däri yrkats, att riksdagen måtte såsom bidrag till statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor.

Likaledes hade utskottet behandlat en inom andra kammaren av herr *O. Olsson* i Kullenbergstorp m. fl. väckt motion, nr 155, däri hemstälts, att riksdagen måtte för nu ifrågavarande ändamål anvisa ett extra reservationsanslag för budgetåret 1926—1927 av 200,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet ansett sig jämväl böra till behandling upptaga en inom andra kammaren av herr *A. Törnkvist* i Karlskrona väckt

motion, nr 9, däri hemställts, att riksdagen måtte för skyndsammast möjliga iordningställande av tilläggsplatser för fiskebåtarna vid Torsö fiskeläge i Blekinge anvisa ett extra anslag av 45,000 kronor.

Anslag till
statsunder-
stödda fiske-
hamnar.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herr I. Svenssons och herr Olssons i Kullenbergstorp i ämnet väckta motioner (I:18 och II:155), i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte såsom bidrag till statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor;

b) att herr Törnkvists i ämnet väckta motion (II:9) måtte anses besvarad med vad utskottet under punkten anförte.

Reservation hade avgivits av herrar *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *J. Nilsson* i Malmö, *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén*, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *A. Å. Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg, *J. Jönsson* i Revinge, *B. F. son Holmgren* och *E. G. E. Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av — — — (II:155), såsom bidrag — — — 150,000 kronor.

b) i anledning av herr Törnkvists förevarande motion (II:9), hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning på vad sätt statens medverkan skulle kunna lämnas för åstadkommande av tilläggsplatser för fiskebåtarna vid Torsö fiskeläge i Blekinge.

Herr Östergren: Herr förste vice talman! Den fråga, vi här ha att behandla, gäller en mycket viktig gren av en verksamhet, som bedrivs i landet, nämligen fiskerihanteringen. Den motion av herr Törnkvist i Karlskrona, som här återopas, avhandlar ett fiskeläge, Torsö, där det finnes en fattig fiskarbefolkning, som är mycket beroende av den i motionen berörda fiskehamnen. Denna fiskehamn, som behöver upprentas, har ju varit brukbar av gammalt, då fiskarbefolkningen betjänade sig av de gamla små segelbåtarna, som kunde landa i en vik, innanför en del holmar. Men på grund av den utveckling, som skett under de senare årtiondena genom att man gått över till större motorbåtar, har denna vik blivit otillgänglig för dessa fiskare. De måste nu förankra sina båtar ute på öppna fjorden utanför dessa holmar och vara utsatta för väder och vind under alla förhållanden. Vidare få dessa fiskare lov att verkställa sitt arbete där ute på sjön, låta sina fiskredskap göras i ordning, taga ur fisken och dylikt under regn och storm. Man kan förstå, vilka olägenheter detta skall innebära för kvinnor och barn, som i regel få verksställa detta arbete, när fiskarena komma hem från sina expeditioner om nätterna.

Om det nu i motionen ifrågasatta arbetet utfördes, bleve de i stort sett skyddade. De komme in i en god hamn och kunde verkställa dessa göromål i mera lugn och fred, och detta skulle vara till stor nytta och välsignelse för denna del av Blekinges befolkning, dessa fiskare, som det här gäller.

Denna fråga har ju varit omtalad förut, och det har ju på visst sätt utlovats utredning i denna sak, vilket ju också till en del har skett under kristiden. Men det resulterade i ett alltför omfattande förslag. Nu har det ju sedan visats, att detta arbete skulle kunna utföras till betydligt lägre pris och i mindre omfattning än som ursprungligen var tänkt, och därför anser jag och många med mig, att detta arbete nu borde utföras fortast möjligt. Jag ber därför att särskilt få trycka på att, vad det gäller herr statsrådet och chefens för

Anslag till
statsunder-
stödda fiske-
hamnar.
(Forts.)

kommunikationsdepartementet arbete med denna fråga, han måtte nedlägga all den omsorg vid frågans utredning, som är möjlig. Frågan har ju fallit för denna gång i andra kammaren, så vi komma ju ingen väg nu, utan det beror på herr statsrådet och de utredningsmyndigheter, som få frågan om hand, om de vilja intressera sig för frågan, så att den skall kunna, vad på dem ankommer, lösas i en nära framtid.

Jag ber i alla fall att få yrka bifall till den reservation, som föreligger i punkten.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Som herrarna torde ha observerat, skiljer sig reservationen i två avseenden från utskottets hemställan, först och främst i det avseendet, att i reservationen föreslagits 150,000 kronor för ifrågavarande ändamål i stället för av Kungl. Maj:t begärda och av utskottet tillstyrkta 100,000 kronor. Vad denna fråga beträffar, vill jag säga, att jag redan inom utskottet gav uttryck åt den meningen, att jag icke skulle ha någonting emot, ifall 150,000 kronor beviljades.

Reservationen innehåller emellertid därjämte förslag om en skrivelse angående en särskild fiskeplats i Blekinge. Jag vill då erinra om vad som meddelats i utskottet, att en motion i liknande syfte förelåg till riksdagens prövning förra året och att statsutskottet då bestod motionen en mycket välvillig motivering. Man riktigt sträckte fram handen och anmodade vederbörande därnere att bara anmäla sig, så förutsatte riksdagen, att Kungl. Maj:t borde gå deras önskningsar till mötes.

Emellertid har det icke inträffat någonting sedan dess. Ingen myndighet, varken kommunen, landstinget eller länsstyrelsen har gjort det minsta eller visat det ringaste tecken till att de önska, att regeringen skulle ställa medel till förfogande för iordningsställande av en sådan fiskehamn. Man har sålunda icke sett någon meningsyttring annat än från motionären och hans meningsfränder här i riksdagen i denna fråga, och det vill ändå förefalla mig, som om det skulle vara något underligt, om riksdagen i år skulle gå ännu ett steg utan att någon meningsyttring kommit från dem saken närmast gäller. I sådana frågor som denna tycker man i allmänhet icke detta skulle behövas, ty vederbörande bruka ju hålla sig framme själva och se till att de få sina frågor prövade. Det är därför jag icke kunnat biträda denna del av reservationen. Däremot skulle jag, som jag tidigare sagt, icke ha något emot om kammaren vill gå med på att bevilja ett anslag till fiskehamnar i allmänhet på 150,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande.

Nu kan det ju, hur denna kammare än beslutar, icke bli någon skrivelse av, ty efter vad jag har inhämtat, har andra kammaren bifallit utskottets förslag om 100,000 kronor, och även om reservanternas förslag om ett anslag på 150,000 kronor bifalles här, blir det i varje fall ingen skrivelse.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa.

Herr Vennersten: Herr talman! Då utskottets ärade ordförande frångått den hållning, han enligt föreliggande betänkande intagit, vilket ju också, det erkänner jag gärna, fullkomligt överensstämmer med vad han inom utskottet tillkännagivit, anser jag mig dock böra yrka bifall till utskottets förslag.

Om det är något område, där vi här i riksdagen grundligt bränt fingrarna, lär det vara just i fråga om dessa hamnar och hamnanläggningar, och det har därför synts mig vara mer än vanligt nödvändigt att här iakttaga den försiktigheten, att man låter ärendet gå genom Kungl. Maj:t och därmed förebygga de vanskligheter, som vi i så rikt mått utsatt oss för genom tidigare alltför lättvindiga beslut — jag tror icke uttrycket är för starkt.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Petrus: Med anledning av vad den senaste talaren yttrade vill jag säga, att man bör nog inte slå över från den ena ytterligheten till den andra. Om riksdagen tidigare kanske utan tillräckligt övervägande, man skulle nästan vilja säga lättvindigt, beviljat stora belopp för byggande av fiskehamnar, bör man väl därför icke vara så försiktig, att man ej anser sig kunna biträda, vad som i reservationen föreslås. Genom bifall till reservationen komma de s. k. statsunderstödda fiskehamnarna att få något högre anslag och arbetet med desammas utbyggande kan bedrivas något fortare, vilket av vissa skäl bör vara ekonomiskt. Till dessa hamnars byggande skall ortsbefolkningen, kommunerna, bidra. Härigenom erhålles en viss garanti för att icke fiskehamnar bli byggda, som icke ortsbefolkningen önskar få till stånd, ävensom att anläggningarna hållas inom rimliga gränser. Rörande återigen den första gruppen fiskehamnar, som uteslutande bekostats av staten, så har åtskilliga av dessa kostat alltför mycket pengar och ej alltid fyllt ett förefintligt behov. Det har även visat sig oändamålsenligt att bygga så stora och dyrbara fiskehamnar. Förutsättningarna härför — uppkomsten av större fiskelägen — synas ha varit stödda på alltför lösa antaganden. Rörande åter dessa mindre hamnar, vilka i motionerna avses, skulle de komma att tillgodose orter med gammal bebyggelse, där fisket har gamla traditioner, men där man nu för att kunna använda sig av moderna båtar och redskap behöver ekonomisk hjälp till hamnarnas förbättring.

Vad särskilt Blekinge beträffar, är kanske detta en av våra äldsta bygder, och fiskebefolkningen lever där under ganska karga förhållanden. Om nu denna kammare bifaller reservationen och därmed beviljar 50,000 kronor utöver vad utskottet föreslagit och detta sedan i gemensam votering — eftersom andra kammaren nu bifallit utskottets förslag — skulle bli riksdagens beslut, så finnes möjlighet för Kungl. Maj:t att efter framställning tillgodose även Torsö fiskehamn. Även om det då icke blir någon skrivelse, har ju likväl Kungl. Maj:t fria händer att efter omprövning lämna bidrag även för utbyggande av denna hamn. Jag tror inte, att man därigenom åsidosätter ekonomisk försiktighet, utan tillräckliga garantier finnas nog för att pengarna komma till god användning. Jag tror t. o. m. att det är en välbetänkt åtgärd, om man i någon mån behjärtar denna ortsbefolknings önskan om bidrag för iståndsättande av sin gamla fiskehamn, så att den kommer i ett sådant skick, att befolkningen fortfarande kan nyttja den, och t. o. m. att den blir så pass förbättrad, att man kan anlöpa hamnen med nutida moderna båtar.

Jag ber alltså, herr vice talman, att få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet i denna punkt fogade reservationen.

Herr Clemedtson: Herr talman! Vid punkt 22 i föreliggande utskottsutlåtande är fogad en icke endast i sak utan även numerärt mycket kraftig reservation. Jag ber att få göra kammarens ärade ledamöter uppmärksamma uppå, att det är icke mindre än 12 av utskottets medlemmar, som ha reserverat sig.

Jag vill gärna erkänna, såsom det framhölls av en talare här, att man får vara mycket försiktig, då det gäller fiskehamnsanläggningar, och vi ha ju dyrt fått betala den lätthet, med vilken dylika anslag tillförne gått igenom i riksdagen. Jag ber att i detta fall få erinra om en uppgift i pressen, som säkerligen är herrarna bekant, att det vid en viss större fiskehamnsanläggning slutligen icke återstod mer än en enda fiskare, när denna månghundredusenkronorshamn var färdig, och han fick då göras till hamnmästare vid fiskehamnen i fråga. Jag har också på mycket nära håll i Blekinge, jag måste erkänna det, sett, huru det har slösats — jag tänker närmast på Hällevik — med pengar, då det varit fråga om att anlägga fiskehamnar. Dessa förhållan-

*Anslag till
statsunder-
stödda fiske-
hamnar.
(Forts.)*

Anslag till
statsunder-
stödda fiske-
hamnar.
(Forts.)

den göra tyvärr, att synnerligen behjärtansvärda behov ha mycket svårt att bli beaktade, och jag ser ett sådant fall just i det här föreliggande.

När jag var hemma för någon vecka sedan, tog jag och reste ned just till detta fiskeläge för att övertyga mig om hur det där står till. Det förhåller sig så, att där enligt uppgift bor en befolkning på ungefär 300 personer, som är beroende av denna fiskehamn. »Fiskehamn» är för resten en oriktig benämning härvidlag, ty här är icke fråga om att bygga en fiskehamn utan endast att ställa så, att dessa fiskare kunna få någon tilläggsplats för sina båtar. När jag var därnere, lågo 8—10 stora fiskefarkoster, inte vanliga fiskebåtar utan stora farkoster, som bemannas med flera man, uppdragna på stranden och de hade legat där sedan i höstas. Befolkningen har icke kunnat idka sin näring utan får driva omkring på stranden sysslolös, och den lilla besparing, de eventuellt kunna ha kvar från sommaren förstöres. De äro praktiskt taget avstängda från att arbeta i sitt yrke från hösten till våren. Och här är ju, som sagt, icke fråga om att kasta miljoner eller hundratusentals kronor i sjön utan bara om att ställa det så, att det blir tilläggsplatser för fiskarens båtar. På sommaren få båtarna nu lägga till ett stycke ut i sjön, och så får man ro dit med små båtar för att kunna nå de stora båtarna. Det var inte någon glad uppsyn, dessa fiskare visade, då jag var där, utan det var ett beklämt uttryck i allas anleten. Kvinnor och barn voro även nedstämda, och allas lit stod till Sveriges riksdag. För min del vill jag inte tro annat, än att Sveriges riksdag skall vara sinnad att hjälpa dem i deras mycket svåra belägenhet. Dessa synpunkter ha också behjärtats i så hög grad, att i andra kammaren, som nyss avgjort denna fråga, avgåvos icke mindre än 96 röster för reservationen, under det att utskottsutlåtandet samlade 97.

Nu skulle, ifall man ser frågan rent formellt, måhända därigenom punkten b) i utskottsutlåtandet definitivt vara fallen, då det icke är fråga om ett anslag utan om en skrivelse, men jag vill dock hoppas att om första kammaren skulle behaga bifalla den tanke, som icke var statsutskottets ärade ordförande fjärran, nämligen att bifalla reservationen i fråga om ett anslag å 150,000 kronor i stället för, som utskottet föreslagit, 100,000 kronor, här eventuellt skulle kunna finnas en möjlighet för vederbörande att tillgodose Torsö fiskeläges behov.

Med anledning av vad utskottets ärade ordförande herr Kvarnzelius även sade, nämligen att landstinget, kommunerna etc. därnere hade icke gjort någonting alls, sedan frågan sist var före i riksdagen, ber jag, herr talman, att få tillägga, att jag undrar, om man icke får se detta mot bakgrunden av den synnerligen svåra ekonomiska belägenhet, som kommunerna och framför allt landstinget där nere befinna sig i. Jag vill minnas, att Blekinge län har den högsta landstingsskatten i detta land, möjligen med ett enda undantag. Därför är det för oss själva omöjligt att tillgodose behovet, ehuru det för oss i övrigt skulle vara synnerligen önskvärt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Vennersten: Herr talman! De ärade representanter, som här så vältaligt försvarat sina nog så behjärtansvärda lokala intressen, skola icke fatta ståndpunktstagandet från majoriteten i statsutskottet, såsom om det varit riktat emot dessa intressen. Vi ha blott ansett, att det skulle gå i en annan takt och i en annan ordning, sådan som vi hittills ha velat ha. Jag kan icke finna, herr talman, att mot oss kan med fog riktas den anklagelsen, att vi gå från den ena ytterligheten till den andra, ty man lär väl icke kunna säga, att vi visa någon avoghet mot hela detta anslagskrav, när man, som herrarna se i utskottets motivering, under de sista åren från och med år 1920 till och med budget-

året 1925—1926 anslagit icke mindre än 1 miljon kronor för detta ändamål. Man har ej heller från Kungl. Maj:ts sida föreslagit, att detta anslag nu skulle upphöra, utan Kungl. Maj:t begär fortfarande 100,000 kronor. Därtill finnes en reservation på tidigare beviljade medel på icke mindre än 134,000 och några hundra kronor. När man nu måhända invänder, att dessa ännu reserverade medel tagas i anspråk för arbeten, som äro påbörjade, till stor del åtminstone, hindrar detta dock icke, att detta visar, att anslagen icke varit alltför knappt tillmätta.

Jag anser fortfarande att man med stort skäl kan hålla på utskottets förslag och vidhåller sålunda mitt yrkande.

Herr Rosén: Herr talman! Det har gjorts gällande, att, då det är fråga om understödjande av mindre fiskehamnsbyggnader, Ortsbidraget skulle utgöra tillräcklig garanti för att icke något missbruk beträffande anslagets användning kunde komma i fråga, såsom när det gäller statens fiskehamnsbyggnader. Det är emellertid icke så alldeles väl beställt med de här mindre fiskehamnsbyggnaderna heller. Det finns ju fiskehamnsbyggnader, utförda med medel av detta anslag, vilka kostat staten rätt mycket pengar i förhållande till det antal fiskare, som funnits på varje plats och omfattningen av fisket. Jag skall inte gå närmare in på denna sak nu, än att jag åberopar vad som förekommer i statsrevisorernas i december 1925 avgivna berättelse. Där upplyses, att en fiskehamnsbyggnad i Svanshall av detta anslag beräknas kosta 145,400 kronor. Den ursprungliga kostnaden beräknades avsevärt högre, men man lyckades genom vissa åtgärder pressa ned kostnaderna till nämnda belopp. I Sveriges officiella statistik inhämtas, att i Svanshall finnas 8 fiskare. För dessa personer har man sålunda offrat 145,400 kronor, och det är ju mycket vackert. Även detta skulle måhända kunna försvaras, ifall det verkligen vore ett förstklassigt fiskeläge, som begåvats med denna hamn. Men samma statistik upplyser, att fångstens totalvärde vid detta fiskeläge under år 1921 uppskattats till 7,050 kronor, under år 1922 till 5,815 kronor och under år 1923 till 6,572 kronor. 5 % på anläggningskapitalet utgör 7,250 kronor. Så mycket fisk har icke under något av de nämnda åren fångats, att den fångade fiskens bruttovärde täcker 5 % ränta på anläggningskapitalet, och när så är förhållandet, tycker jag, att det är en ganska dålig affär.

Beträffande fiskeläget vid Torsö är det ju möjligt, att någonting behöver göras, men det finns många andra fiskelägen, där behovet kanske är lika stort eller större. Det skulle måhända vara en orättvisa, om riksdagen nu skulle uttala sig särskilt för ett visst fiskeläge. Här förekommer, vilket icke är så vanligt, att på detta anslag förefinnes ett odisponerat belopp av ej mindre än 134,560 kronor eller betydligt mera, än som av Kungl. Maj:t begärts för nästa budgetår. Någon motsvarighet finnes icke på andra områden, och därför anser jag, att det här ifrågavarande intresset är tämligen väl gynnat.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Leander: Herr talman! De, som nu till äventyrs skulle vilja behjärta ställningen därnere på Torsö fiskeläge, som verkligen är ganska kritisk, skulle ju kunna göra detta genom att vara med om att bifalla herr Törnkvists motion, ty ifall denna motion bifalles i denna kammare, blir ju frågan sedermera föremål för gemensam votering. Någon skrivelse kan nämligen icke avlätas, sedan andra kammaren bifallit utskottets hemställan och alltså icke biträtt reservationen. Det enda, som återstår, är att så ordna det, att frågan kan bli föremål för gemensam votering, och därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i punkten a), nämligen om ett anslag av 100,000 kronor och i punkten b) bifall till herr Törnkvists motion om ett an-

*Anslag till
statsunder-
stödda fiske-
hamnar.
(Forts.)*

Anslag till
statsunder-
stödda fiske-
hamnar.
(Forts.)

slag av 45,000 kronor till iordningställande av tilläggsplatser för fiskebåtarna vid Torsö fiskeläge.

Här är icke alls fråga om någon dyr fiskehamn, såsom förut framhållits, utan tvärtom endast om ett ganska blygsamt anslag, för att de ganska många fiskarena därnere skulle bli hjälpta. Säkerligen är det denna väg, som staten för framtiden har att gå och alltså bevilja mindre anslag, och så få fiskarena själva göra vad de kunna och ordna det praktiskt, så att de verkligen bli betjänta med det anslag, som gives. Ty att, såsom staten hittills gjort, endast anlägga miljonhamnar är verkligen till mycket stor del bortkastade pengar.

Nu har det ju sagts, att det kan vara många andra fiskelägen, som också äro i behov av understöd. Ja för all del, det erkänner jag villigt, men det är inte begärt anslag för något annat fiskeläge nu, och vi få väl hjälpa Torsöfiskarena i år och sedan hjälpa de andra i Norrland eller var de finnas ett annat år. Det är verkligen av behovet påkallat, att Torsöfiskarena få litet hjälp genom det understöd, som är begärt.

Jag hoppas därför, att kammaren ville följa mig i detta förslag, som jag nu framlagt och till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Clemedtson: Herr talman! Den ärade talaren på västgötabanken framhöll, att han för sin del nog ställde sig sympatisk gentemot förslaget, att någonting skulle bli åtgjort för Torsö, men han förmenade, att det borde gå i den rätta ordningen. Jag ber med anledning härav få framhålla, att denna fråga ju icke är ny och att den icke kommer oförberedd på kammarens bord, utan att den länge har så att säga stått på dagordningen. Utskottets ärade ordförande vitsordade nyss, vilket för övrigt står att läsa i motionen, att statsutskottet vid 1924 års riksdag ägnade denna fråga en mycket välvillig motive-ring. Tager man detta i betraktande, tror jag icke, att det är anledning att längre taga sig funderare på denna sak.

Vad den siste ärade talaren beträffar, som jag för min del så varmt instämde med vid en annan frågas avgörande häromdagen, måste jag beklaga, att jag icke vid detta tillfälle kan fullständigt följa honom i hans tankegång, trots det att vi äro från samma ort och kanske även av rent egoistiska skäl borde vara av samma mening. Han sade nämligen, att han för sin del ville förordna Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i punkten a), men i punkten b) ville han, att kammaren skulle bifalla herr Törnkvists motion. För min del anser jag, herr talman, att detta är inkonsekvent. Visserligen säger ju ett gammalt ordspråk, att »när andra få vad de skola hava och *knappast* det, och jag får vad jag vill ha och *väl* det, då är jag belåten». Men när herr Leander nu icke vill vara med om anslag till dessa andra mycket legitima krav på 150,000 kronor i stället för 100,000 kronor, som utskottet föreslagit, tror jag tyvärr icke, att han får kammaren med sig. Jag tror icke detta, utan om vi skola hava någon utsikt att få vad vi vilja ha för Blekinge län, måste vi också tillgodose och behjärta de övriga befogade kraven.

På grund av vad jag sålunda anfört, ber jag, herr talman, att få vidhålla det yrkande, som jag framställde, då jag senast hade ordet.

Herr Lindblad: Jag kan ansluta mig till dem, som talat till förmån för utskottets förslag.

Den motion, som ett föregående år väcktes, blev ju mycket välvilligt mot-tagen av statsutskottet, och det uttalande, som då gjordes, var ju avsett att föra frågan en liten smula framåt. Men under den tid, som sedan dess gått, har varken länsstyrelsen i Blekinge län eller Torsö kommun låtit höra av sig, liksom ej heller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har tagit upp saken, utan frågan ligger precis på samma sätt i år som i fjol.

Nu har statsutskottet ytterligare uttalat det behjärtansvärda i att hänsyn tages till vad i motionen föreslagits, men utskottet anser sig icke kunna tillstyrka en enskild motion i en sådan fråga och anser sig icke heller kunna giva direktiv åt Kungl. Maj:t, då det skall lämnas ett anslag, som Kungl. Maj:t har rätt att använda efter prövning av omständigheterna. Ty det är alldeles uppenbart, att det finns flera fall än Torsö av samma art, och att Kungl. Maj:t måste äga rätten att efter prövning av behovet lämna de anslag, som äro nödvändiga och så långt riksdagen beviljat sådana. Jag kan för min del icke inse, att här föreligger någon anledning att frångå vad en föregående riksdag uttalat. Om denna välvilja mot Torsö kommun ännu en gång uttalas, är det väl icke troligt, att ytterligare ett år kommer att förflyta, innan man kan komma till en lösning av frågan, men det får då ske genom vederbörande myndigheters försorg och icke på det sättet, att riksdagen i anledning av en enskild motion lämnar direktiv åt Kungl. Maj:t att vidtaga förbättringsåtgärder i speciellt denna hamn.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende å den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Leander*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan i mom. a) men besträffande mom. b) bifalla herr Törnkvists i ämnet väckta motion.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner jämlikt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Clemedtson* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog varadera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående voteringen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Leanders yrkande i ämnet.

Herr *Clemedtson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 6 punkten 22 antager bifall till herr Leanders yrkande i frågan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Anslag till
statsunder-
stödda fiske-
hamnar.
(Forts.)

Anslag till
statsunder-
stödda fiske-
hamnar.
(Forts.)

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 23 och 24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
inrättande av
nya
länsarkitekt-
befattningar.

Punkten 33.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte till avlöning av länsarkitekter för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 47,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *J. L. Widell, C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *C. G. Ekman, E. J. G. Rosén, S. Bengtsson* i Norup, *O. Olsson* i Kullenbergstorp och *B. F:son Holmgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till avlöning av länsarkitekter för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 42,000 kronor.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr vice talman! Sedan nu kammaren talat och voterat om hundra tusentals kronor, tänker jag, att det väl är svårt att fånga något intresse för denna lilla post på 5.000 kronor, varom nu är fråga. Men jag tillåter mig i allt fall säga några ord och hemställa om godkännande av den vid förevarande punkt fogade reservationen.

Det är väl ändå litet underligt, att man i en tid, när man på punkt efter punkt försöker reducera tjänstemännens och befattningshavernas antal och finner detta vara ett oundgängligt statsintresse, samtidigt på en annan punkt föreslår ett ökat antal befattningshavare, utan att man kan mera starkt motivera ett högre antal, än vad som skett i den nu föreliggande punkten. Det är, såvitt jag förstår, icke ens angivet, *varest* befattningshavarna skola placeras utan endast, att kravet på nya befattningar uppbäres av ett allmänt intresse, för den uppgift, som befattningshavarna skulle hava sig förelagd. Det förefaller mig icke

vara tillräckligt. Det har även förefallet flera andra ledamöter av utskottet, som om detta icke vore tillräckliga skäl. Vi hava emellertid, för att man icke skulle kunna säga, att syftet skulle av utskottet ignoreras, varit med om att man skulle få tillsätta *en* ny länsarkitekt, och därmed ha vi trots det vara tillräckligt.

Som punkten i fråga ju icke är alltför betydelsefull, skall jag icke längre lägga beslag på kammararens uppmärksamhet, utan tillåter mig att med dessa korta ord hemställa om bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Kvarnzeliuz: För min del ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag har under min verksamhet varit i tillfälle att iakttaga nyttan och värdet av länsarkitekternas arbete, och jag anser på grund av vunnen erfarenhet, att de pengar, som användas för detta ändamål, äro väl använda. Det är nämligen av stort värde för ortsbefolkningen, att länsarkitekter finnas att tillgå vid planläggningen av byggnadverksamheten inom sådana områden, där byggnadsstadgan för rikets städer skall äga tillämpning och där den ena framställningen efter den andra måste göras, under det dessa samhällen växa ut, i vilka framställningar begäras eftergifter och medgivanden om undantag från vad byggnadsstadgan föreskriver. Herrarna förstå mycket väl, att det för en länsstyrelse och dess tjänstemän är synnerligen svårt att bedöma dessa frågor. Länsstyrelsen måste hava någon till råds, som behärskar området, och den vänder sig då i regel genom remiss till länsarkitekten, som, efter att, där så erfordras, på ort och ställe hava närmare satt sig in i ärendet, avgiver ett förslag, som blir till god ledning för länsstyrelsen. Om detta organ icke funnes, måste något annat sakkunnigutlåtande anskaffas, och detta skulle utan tvivel i de allra flesta fall resultera dels i betydligt strängare tillämpning av vad byggnadsstadgan för rikets städer innehåller, dels ock i ett fördröjande av ärendets avgörande. Dessa befattningshavare erhålla ju icke så synnerligen höga arvoden för sitt arbete. De flesta av dem hava ju sin verksamhet förlagd till flera län. För att så långt som möjligt gå vederbörandes önsknin- gar till mötes, ha de ordnat det så, att de skulle ha bestämda dagar, då de hade mottagningar i respektive län, och de ha i regel sin expedition i sina respektive hem, för vilken sålunda inga kostnader behöva bestridas av statsverket.

Dessa synpunkter hava för mig varit vägledande, då jag ansett mig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del och ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Jag får för min del förena mig med reservanterna och på grund av min personliga erfarenhet i fråga om länsarkitektsinstitutionen förklara, att jag anser, att vad reservanterna här uttalat, nämligen att en utvidgning av länsarkitektsinstitutionen bör ske med en viss försiktighet, är synnerligen påkallat. Jag vill gärna medgiva, att denna institution har synnerligen viktiga uppgifter att fylla, särskilt vid planläggandet och anordnandet av villasamhällen, men denna institution har ännu icke vunnit tillräcklig stadga, och man har heller icke, såvitt jag förstår, förvärvat tillräcklig erfarenhet om densamma. Det har nog förekommit fall, då dessa länsarkitekter vid sina planläggningar haft väl stora anspråk och alltför vidlyftiga förslag, som kunnat medföra nog så betungande följder i ekonomiskt avseende. När det talas om lättnader för de enskilda att få sina planer uppgjorda till allmänt gagn, så har det kunnat bliva nog så betungande just för dessa markägare att samtidigt enskilt få anlita dessa samma länsarkitekter. Enligt min uppfattning är det även ganska svårt att få fullt kompetenta personer att fylla de platser, som nu ytterligare äro i fråga.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Ang.
inrättande av
nya
länsarkitekt-
befattningar.
(Forts.)*

Ang.
inrättande av
nya
länsarkitekt-
befattningar.
(Forts.)

Herr statsrådet **Larsson:** Detta är ju egentligen ingen stor fråga, men jag kan ändå icke underlåta att säga några ord.

Herr Ekman ansåg, att det tog sig underligt ut, att när man på alla andra områden försöker inskränka på tjänstemännens antal, man just här kommer och föreslår en ökning. Härpå behöver jag endast svara, att även herr Ekman själv och övriga reservanter föreslå en ökning. Alltså ha även reservanterna konstaterat, att här förefinnes ett behov, som behöver tillgodoses.

Då herr Ekman vidare sade, att motiveringen för Kungl. Maj:ts förslag var ganska svag, hemställer jag till herrarna — jag vill icke upptaga tiden med att citera — att litet närmare se efter, huru denna fråga ligger till, och taga del av den motivering, som byggnadsstyrelsen för sin del haft för detta förslag. Redan förra året förelåg en ansökning från Göteborgs och Bohus län samt Värmlands län. I år hava ytterligare ansökningar inkommit ifrån Blekinge, Kalmar och Kronobergs länsstyrelser, vilka samtliga intygat behovet av att erhålla sakkunnig hjälp vid ordnandet av förhållandena å vissa områden, som väntas bliva tätare bebyggda. Det är här fråga om förordnande om upprättande av stadsplaner eller om särskilda föreskrifter för byggnadsverksamhetens ordnande å landet. Jag behöver icke närmare gå in på att redogöra för, huru det kan komma att ställa sig på ifrågavarande områden litet varstans i vårt land, om byggnadsverksamheten där får utveckla sig helt enkelt efter respektive markägares eget skön. Det kan komma att utveckla sig på det sättet, att det icke endast blir oreda i byggnadsverksamheten, utan det kan även komma att medföra ganska avsevärda sanitära vådor för samhällena i fråga.

Nu har byggnadsstyrelsen begärt att få antalet länsarkitekter ökat med tre befattningshavare. Kungl. Maj:t har stannat vid två, därför att man har ansett, att man bör gå varsamt fram, och jag tror därför, att kammaren utan tvekan kan bifalla Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i denna punkt.

Herr **Ekman, Carl Gustaf:** Ja, det är ju helt naturligt, att om länsstyrelserna hava utsikter att på statens bekostnad erhålla biträden för granskning av byggnadsplaner m. m., länsstyrelserna även göra framställningar därom. Det får man icke förvåna sig över. En annan sak blir, i vilken omfattning detta finnes vara ett så trängande behov, att riksdagen skall vara med om saken. Det förhåller sig ju så, att herr statsrådet icke har i motiveringen till detta förslag kunnat påvisa, i vilket av de ifrågasatta länen behovet egentligen skulle vara så starkt, att placeringen av de båda föreslagna tjänstemännen redan på detta tidigare stadium kunnat preciseras. Vid sådant förhållande är jag icke så starkt övertygad om behovet av de föreslagna tjänsterna.

Jag tillåter mig fortfarande bibehålla den uppfattning, jag haft i denna fråga, och hemställer om bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Larsson:** Beträffande herr Ekmans sista anförande vill jag endast erinra om att i de fem län, som jag nämnde i mitt första anförande, tror jag, att det mycket väl kan placeras två länsarkitekter. Men anledningen till att jag för min del icke redan nu velat tillstyrka, *varest* de nya länsarkitekterna skulle placeras, är den, att man litet närmare behöver pröva, inom vilka län behovet är som mest trängande.

Herr **Pers:** Ja, herr talman, jag vill bara i korthet säga, att jag anser det vara ett trängande behov, att byggnadskulturen ute på vår landsbygd höjes. Man behöver bara se sig om, när man reser på landsbygden och bara känna litet av den samhällsbildning, som försiggår vid järnvägsstationer och fabriks-samhällen, så skall man lätt kunna iakttaga, att det behövs hjälp och att det behövs uppfostran till en bättre byggnadskultur. Jag tänker då icke bara

på utseendet utan på planläggningen och för övrigt på, att samhällsbebyggelsen sker så, att icke alltför stora olägenheter uppkomma. Den utveckling, som vi här diskutera, har gått långsammare än vad som tänktes, då byggnadsstyrelsen inrättades och länsarkitektinstitutionen infördes, och jag anser, att Kungl. Maj:t har anfört mycket goda skäl för förslaget. Det är ju många, som ansökt om saken, men den omständigheten, att man inte kunnat säga, vilka som skola ha företräde, är inte avgörande, utan avgörande för behovet är just, att man gjort framställning om och alltså visat sig behöva sådana arkitekter.

*Ang.
inrättande av
nya
länsarkitekt-
befattningar.
(Forts.)*

Herr Rosén: Herr talman! Det kan nog förhålla sig så, som herr Kvarnzelius framhöll, att denna institution i vissa fall varit till gagn. För min del måste jag säga, att när frågan först var på tal i riksdagen, så hade jag just den uppfattning, åt vilken herr Pers nyss gav uttryck, men sedan jag haft tillfälle att under några år se verkningarna, så måste jag bekänna, att jag fått en annan uppfattning. Det är inte så, att länsarkitektinstitutionen överallt varit till det gagn, som man avsett och som man hoppats. Då riksdagen i fjol ökade antalet av denna sorts befattningshavare med en och därtill gav en av dem ett biträde och då det nu ifrågasättes två nya, så tycker jag, att utvecklingen på detta område börjar gå något för hastigt. Man bör vänta litet och se, om det verkligen är den välsignelse med dessa tjänstemän, som man hoppats på.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Ja, det är klart, att det beror mycket på valet av länsarkitekt, huruvida han blir till gagn i större eller mindre grad. En länsarkitekt, som icke är lämplig för uppdraget, bör givetvis ersättas med en annan, som fyller de krav, som rimligen kunna ställas på dessa befattningshavare. Inom Kopparbergs län tror jag, att alla, som varit i tillfälle att följa länsarkitektens verksamhet, med nöje kunnat konstatera, att han varit till mycket stort gagn för länsbefolkningen vid planläggande och bebyggande av i snabb utveckling varande samhällen inom länet. Detta är ju frågor, som oavbrutet tränga sig fram i vårt land genom att det uppväxer samhällen, som man måste få ordning och reda i genom att upprätta stadsplaner och fastställa hur bebyggelsen skall ske. Om det då finns en erfaren person, som för ett billigt arvode — vilket det ju i detta fall är — lämnar råd och anvisningar, är detta otvivelaktigt den billigaste form, under vilken man kan få det tillfredsställande ordnat.

Det är riktigt, som herr Ekman säger, att de länsstyrelser, som haft förmånen att ha en länsarkitekt att rådfråga, haft stor nytta av honom. Åtminstone är det min erfarenhet, fast det kanske finns vissa andra länsstyrelser, som ha en annan erfarenhet. Det finns ju länsstyrelser, som framställt krav på särskilt anslag för anlitage av särskilda sakkunniga för samma ändamål, men det vill jag säga herrarna, att detta torde bliva betydligt dyrare, än vad länsarkitekterna kosta, dessa stå ständigt till tjänst utan särskild ersättning.

Jag tror därför fortfarande, att det är en oklok sparsamhet att avvisa vad Kungl. Maj:t i detta avseende föreslagit.

Herr von Sneidern: Jag har mycket svårt att förstå den stora betänksamhet, som gör sig gällande i avseende på detta anslag. Det är dock ett relativt litet belopp det här gäller, men själva behovet har redan av riksdagen erkänts genom anslag till de befattningar, som redan äro tillsatta, och en länsarkitekt inom ett län, där han är ackrediterad, kan ju icke vara till gagn i andra län, som icke utgöra hans verksamhetsområde. Dock vore det underligt, om icke behovet skulle göra sig gällande även i de andra länen. Då jag haft för-

Ang.
inrättande av
nya
länsarkitekt-
befattningar.
(Forts.)

månen att i år i mitt län erhålla länsarkitekt och därför väl kunnat inse fördelarna av samma befattning, vill jag givetvis även unna andra län att få liknande fördelar, varför jag för min del kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr Rooth: Herr förste vice talman! Om vi något tidigare här i landet hade haft möjlighet att anställa länsarkitekter, skulle vi i denna stund inom mindre samhällen, järnvägsstationer och på liknande platser, icke hava behövt så se många fula och olämpliga byggnader, som nu visa sig. För min del håller jag före, att det är ett mycket viktigt uppdrag dessa länsarkitekter utöva, och det är icke en dag för tidigt, att det förslag, Kungl. Maj:t här framlagt, bifalles av riksdagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 34—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkterna 40—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
restaurering
av Malmöhus
slott m. m.

Punkten 45.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna ett i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 januari 1926 intaget förslag till avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena,

samt Malmö stad, å andra sidan, angående dispositionen av Slottsholmen i Malmö m. m.;

b) för påbörjande av arbetena för restaurering av Malmöhus slott för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 50,000 kronor.

*Anslag till
restaurering
av Malmöhus
slott m. m.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag har ingen erinran att göra mot utskottets här föreliggande hemställan, men jag skulle vilja säga ett par ord med anledning av utskottets motivering.

Som synes på sid. 38 i utlåtandet talar utskottet om, att kostnaderna för de restaureringsarbeten, som enligt avtalsförslaget ankomma på kronan, »hava beräknats komma att uppgå till icke mindre än 312,000 kronor». Härefter tillägger utskottet: »Tvivelsutan hade, på sätt departementschefen framhållit, varit önskvärt, att Malmö stad iklätt sig åtminstone någon del av dessa kostnader.» Jag har på Malmö stads vägnar fört förhandlingar med byggnadsstyrelsen i detta ärende, och den första frågan, jag därvid gjorde mig, var: vad kostar det för staten att iordningställa Malmöhus slott nödtorftigt, så att icke slottet förfaller? Då den frågan var klar, gjorde jag mig nästa fråga, nämligen denna: vad kostar det därutöver, om staden skulle vilja begagna det till museum, vad kostar det då att restaurera slottet invändigt? I förra fallet kostade det 312,000 kronor, i senare fallet skulle kostnaderna för staden, därför att byggnaden skulle iordningställas för museiändamål, uppgå till 112,000 kronor. Även om nu slottet icke skulle få disponeras av Malmö stad, finge ju staten alltså, därest slottet icke skulle förfaras, ändå offra dessa 312,000 kronor.

Nu yttrar utskottet här, att det hade varit önskvärt, att Malmö stad hade fått betala en del av dessa kostnader. Men genom den överenskommelse, som nu har träffats, slipper staten att reparera slottet. Mot det att Malmö stad får rätt att lägga ett museum i anslutning till slottet övertager staden förpliktelsen att reparera slottet, och därtill är det räntan på dessa 112,000 kronor, som staden får ikläda sig för att den skall få lägga museum i anslutning till slottet. Ty det är icke slottet, som blir det egentliga museet, utan museet kommer att utgöras av de byggnader, som Malmö stad vid sidan av eller i anslutning till slottet får uppföra. Dessa komma att kosta omkring 1 miljon kronor. Jag vill därför fästa uppmärksamheten på, att de kostnader, som komma på Malmö stad, i själva verket äro synnerligen stora. Visserligen säger utskottet strax efteråt i utlåtandet, att Malmö stad ju också får vidkännas sina utgifter, så att man försöker ge litet åt båda hållen, men jag har ansett mig böra yttra dessa ord, så att man icke skulle få den uppfattningen, att Malmö stad erhåller så särdeles stora fördelar genom avtalet. Jag tror, att överenskommelsen är till gagn både för staten och staden, men jag tror, att Malmö stad ingalunda kan sägas hava kommit lättare undan.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 46—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52 och 53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

Punkterna 55—57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr *Asplund* väckte en motion, nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1926—1927 för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsdepartementen jämte sex i ämnet väckta motioner;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 januari 1921 om kommandomål;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Siam avslutad vänskaps-, handels- och sjöfartstraktat; samt

nr 15, i anledning av väckt motion om ändring av § 43 mom. 2 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för anordnande av en skolstation för utbildning i undervattenssignal- och hydrofontjänst;

nr 43, i anledning av väckt motion angående tillgodoräknande av viss tjänstetid för expeditionsvakten i sjöförsvarets kommandoexpedition G. W. Breed;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 45, i anledning av väckt motion om återbetalning av i visst fall erlagda stämpelmedel; samt

nr 46, i anledning av väckt motion om statsbidrag till avlönande av lärarpersonal vid skyddshem;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckt motion om fortsatt utgivande av verket »Främmande grundlagar»; samt

nr 23, angående utgivande av ett historiskt och statsrättsligt arbete om den svenska riksdagen; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om rätt för befattningshavare i centrala ämbetsverk att överklaga tilldelad disciplinär varning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.20 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 9 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att universitetskansler *Carl Swartz* på grund av konvalescens efter influensa med öronkomplikationer är nödsakad vistas i sydligare klimat och därför förhindrad deltaga i riksdagsarbetet under tiden före påskferierna, intygas på heder och samvete.

Stockholm den 8 mars 1926.

Gunnar Kahlmeter,

med. d:r, överläkare, leg. läkare.

Vidare upplästes följande inkomna läkarintyg och ansökning:

Att ledamoten av riksdagens första kammare, folkskolinspektören *E. Svänsson*, på grund av nervsjukdom ej är i stånd att deltaga i riksdagsarbetet, under innevarande mars månad 1926, varder härmed intygat.

Kalmar 8 mars 1926.

E. Helling,

leg. läkare.

Till riksdagens andra kammare.

Med stöd av ovanstående läkarintyg anhålles om tjänstledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 10 dennes intill månadens slut.

Stockholm den 9 mars 1926.

E. Svänsson.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets memorial nr 24, angående särskild ersättning åt en tjänsteman hos bevillningsutskottet; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion, I: 26, om förenklade taxor och bestämmelser rörande de enskilda järnvägarnas trafik.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 295, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående åtgärder för

en effektivare personalbokföring i riket m. m., beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.; och

nr 74, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 77, i anledning av väckt motion om obligatorisk kontroll över förvaltningen av medel, som donerats eller anslagits för visst ändamål; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 4 § strafflagen.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 79, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående lönereglering för vissa professorer m. fl.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 13 december 1912 (nr 355) angående tullrestitution i vissa fall vid återutförsel av utländsk vara;

nr 81, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å skördegarn; samt

nr 82, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av rubriken 57 i gällande tulltaxa.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 12—15, statsutskottets utlåtanden nr 42—46, bankoutskottets utlåtanden nr 22 och 23 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, att kammaren ville besluta, att främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan till morgondagens plenum skall uppföras konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 januari 1921 om kommandomål, och därefter konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsdepartementen jämte sex i ämnet väckta motioner, samt därefter övriga ärenden i vanlig ordning.

Denna hemställan bifölles.

Fröken *Hesselgren* väckte en motion, nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omklassificering av postkontoren samt telegrafverkets och statens järnvägars stationer m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 271, av herr *Julin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omklassificering av postkontoren samt telegrafverkets och statens järnvägars stationer m. m.;

nr 272, av herr *Boberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fördelning av automobilskattemedel;

nr 273, av herr *Ingeström* och herr *Larson, Edward*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fördelning av automobilskattemedel;

nr 274, av herr *Luterkort*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till bestämmelser angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor;

nr 275, av herrar *Borell* och *Rogberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till bestämmelser angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor; samt

nr 276, av herr *Ekman, Karl Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de allmänna läroverken.

Herr *Björnsson* väckte en motion, nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt.

Denna motion hänvisades till bevillningsutskottet.

Herr *Pers* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående företagande av laga skiften enligt lagen den 30 april 1925 (nr 102) rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län.

Denna motion hänvisades till jordbruksutskottet.

Herr *Luterkort* väckte en motion, nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Denna motion hänvisades till andra särskilda utskottet.

Herr *Lindhagen* erhöll på begäran ordet och yttrade: I anledning av 1925 års härordningsförslag väcktes av mig motion om åtgärder, som kunde bereda de värnpliktiga större trygghet till liv och hälsa under utövning av värnplikten, än för närvarande äger rum. Riksdagen fann på hemställan av särskilda utskottet förhållandena på detta område icke kunna betecknas såsom fullt tillfredsställande. Det hemställdes därför, att Kungl. Maj:t måtte taga under

*Interpellation
ang. de
värnpliktigas
tryggande till
liv och hälsa.*

Interpellation
ang. de
värnpliktigas
tryggande till
liv och hälsa.
(Forts.)

övervägande, vilka åtgärder kunde vidtagas i syfte att bereda värnpliktiga större trygghet till liv och hälsa.

I samma motion hade vidare hemställts om sådan ändring i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, att värnpliktiga för sådan kroppsskada erhålla en fullgod, rikligt tilltagen pensionering, motsvarande de uteblivna förvärvsmöjligheterna och vållade, ofta livslånga, lidanden.

Särskilda utskottet yttrade, att det ej kunnat undgå att finna de nu gällande bestämmelserna i detta ämne vara i åtskilliga hänseenden otillfredsställande. Det syntes därför utskottet önskligt, att förslag till ny lagstiftning i ämnet med det snaraste framlades för riksdagen. Något särskilt skrivelseförslag utöver vad ovan sägs föreslogs icke av utskottet. Men riksdagen får väl anses genom sitt beslut hava godtagit även denna del av utskottets uttalande med anledning av motionen.

Någon åtgärd för infriande av dessa önskemål lärer ännu icke ägt rum. Uppenbart är emellertid, att här föreligger en brådskande angelägenhet. Allt eftersom tiden går, komma förenämnda brister i statsmaktens omtanke att hårt drabba många av landets söner.

Det är dessutom av vikt, att på detta sätt en allmänna uppmärksamhet riktas på ärendet. Detta försvann nämligen för blickarna bland härordningsfrågans omfattande innehåll. Genom en sådan uppmärksamhet kan mångestades frivilligt framkallas en större omtanke redan nu, innan de begärda åtgärderna kommit till stånd.

Det hemställes alltså om kammarens tillstånd att få till försvarsministern framställa följande spörsmål:

1:o) Kan det förväntas, att regeringen vidtager skyndsamma och effektiva åtgärder i den brådskande angelägenheten att, på sätt 1925 års riksdag begärt, bereda värnpliktiga större trygghet till liv och hälsa.

2:o) Kan det förväntas, att regeringen vidtager skyndsamma och effektiva åtgärder i syfte att, på sätt 1925 års riksdag uttalat såsom önskvärt, med det snaraste framläggas för riksdagen förslag till ny lagstiftning om fullgod ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; och anser ej regeringen, att därvid för statens ersättningsskyldighet böra gälla samma regler, som då en enskild vållar annan kroppsskada, för vilken i sådan händelse skall gäldas fullt skadestånd?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 25, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egen-
domar;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för G. Karlsson från erläggande av viss del av köpeskillingen för $\frac{3}{4}$ mtl Fylleryd i Kronobergs län;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för A. Forsgren från viss skadeståndsskyldighet;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 70, i anledning av väckta motioner angående styckning och försäljning av kronoegendomar;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av Kinna & Örby egnahemsförening u. p. a. för 1925 beviljat lån från egnahemslånefonden;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från klockarbostället i Västerlövsta församling m. m.;

nr 75, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 87, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1926—1927 i vad angår jordbruksärenden.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.51 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
